

LA SEU PER A TOTHOM

Projecte per a l'accessibilitat de les
activitats
a la Seu d'Ègara, Museu de Terrassa

ANNEXOS

Alba Clemente Azagra
Màster de Gestió del Patrimoni Cultural
Curs 2011/12
Tutora. Núria Serrant Antolí

ANNEXOS

- ✓ **Annex 1.** Quadre d'activitats per a alumnes d'educació especial a Terrassa. Curs 2011 – 2012.
- ✓ **Annex 2.** Quadre dels Cercles de relacions del Museu de Terrassa.
- ✓ **Annex 3.** Proposta Esquema d'adaptació activitat per a l'enviament al professorat.
- ✓ **Annex 4.** Guió de Continguts Visita Comentada a la Seu d'Ègara.
- ✓ **Annex 5.** Propostes de Suport Visual de l'adaptació de la Visita Comentada.
- ✓ **Annex 6.** Proposta de disseny de Cartell pel Pla de Comunicació.

ANNEX 1

NOM ACTIVITAT	DEPENDÈNCIA	LLOC ON ES REALITZA	PÚBLIC OBJECTIU	TIPOLOGIA	DESCRIPCIÓ	MATERIALS
Modernisme a les teves mans	Museu de Terrassa	Casa Alegre de Sagrera	Alumnes educació primària, ESO i Batxillerat. Especialment per a persones cegues o amb dificultats visuals	Visita guiada adaptada per discapacitats visuals	Mitjançant les mans es coneix la història i els espais de la Casa Alegre de Sagrera. La visita consisteix en el recorregut tàctil que permet tocar diferents elements: lavabo, escala, columnes, envidriat, mosaics, reixa del pati, jardí... i finalitza davant de la maqueta (mòdul multisensorial).	Maqueta tàctil de la casa i textos adjunts a la maqueta en braile
Visitem una Casa Adaptada	Obra Social Unnim	Centre per l'autonomia personal Llar Unnim	Alumnes d'ESO i d'educació especial (obligatòria i grups adults)	Visita guiada	Visita guiada per una casa, per facilitar el dia a dia d'una persona amb discapacitat (com dutxar-se, com pujar les escales, com fer el dinar, etc.)	-
Salvem les Òlibes	Fundació Privada Mina d'Aigües de Terrassa	A les escoles o espais educatius	Educació primària i educació especial (obligatòria i grups adults)	Taller	Part 1: xerrada sobre els Centres de Recuperació de Fauna Salvatge, explicació centrada en l'Òliba, donant a conèixer on viu, que menja, etc. Part 2: joc dels investigadors: mitjançant pistes, els alumnes descobreixen quin és el rapinyaire nocturn. Part 3: es mostra una òliba en viu del Centre de Recuperació.	Fotografies plastificades i suport audiovisual (projector), plomes, quadres, una òliba viva.
Un Herbari Modernista	Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa	Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa	Visita a mida (adaptada a grups de discapacitats psíquics)	Visita guiada a l'exposició i Taller	A partir de l'exposició temporal del Museu "L'Herbari Modernista" s'ensenyà que és i com s'estructura un herbari, a la vegada que es coneixen diverses flors i plantes al natural i en la seva representació artística. Després es realitza un taller artístic de reproducció de flors modernistes amb tela.	-

ANNEX 1

<p>Va de Colors!</p>	<p>Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa</p>	<p>Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa</p>	<p>Alumnes de cycle inicial i mitjà d'educació primària i educació especial (cursos equivalents)</p>	<p>Taller</p>	<p>Explicació sobre la producció teixits, el color aplicat als teixits, colors primaris i secundaris i el cercle cromàtic. Manipulen mostres de fibres, fils, teixits, etc... Després tenyeixen tires de roba amb anilines dels colors primaris que enganxaran en una cartolina on hi ha dibuixat un cercle cromàtic. També fan les barreges per obtenir tints de colors secundaris i els apliquen a les tires de cotó per completar el seu cercle cromàtic.</p>	<p>Material fungible a càrrec del Museu. Dossier per al mestre.</p>
<p>La poesia vista per altres ulls. Mira'm i Toca'm</p>	<p>Emmarcada dins el Cicle Anual de "Verspoesia" de la xarxa de Biblioteques de Terrassa</p>	<p>Exposada a la Biblioteca Central Creada al local del Servei de Teràpia Ocupacional de Prodis</p>	<p>Grup de persones del servei de Teràpia Ocupacional de Prodis</p>	<p>Taller i Exposició de les creacions</p>	<p>Creació de l'exposició: "La Poesia vista per altres ulls. Mira'm i Toca'm", organitzada per la Biblioteca Central de Terrassa i emmarcada en el seu programa d'activitats dedicades a la poesia (Verspoesia). Un grup de Prodis treballa cada any 2 o 3 poesies. L'exposició consta de dues parts: la representació plàstica i la transcripció en simbologia pictogràfica de comunicació (SPC) de cada poesia.</p>	<p>-</p>
<p>Exploradors de l'Art</p>	<p>Centre Cultural, Obra Social Unnim</p>	<p>Sales d'art i aula del taller del Centre Cultural Unnim</p>	<p>Alumnes d'educació primària, ESO i possibilitat d'adaptar a alumnes d'educació especial</p>	<p>Visita guiada i Taller</p>	<p>Visita a una de les tres exposicions sobre art que estan programades aquest any al Centre Cultural Unnim. L'activitat consta de dues parts: primer la visita i interpretació de; i després, un taller on l'alumnat realitzarà les seves pròpies creacions plàstiques a partir de diferents tècniques. Per preparar la visita es realitza un treball previ a l'escola.</p>	<p>Materials plàstics específics per a cada taller</p>

ANNEX 1

<p>La Pepa i la Paula: Què m'expliques?, Què m'ensenyes?</p>	<p>Centre Cultural, Obra Social Unnim</p>	<p>Centre Cultural, Obra Social Unnim</p>	<p>Alumnes d'educació primària i adaptat per a alumnes d'educació especial</p>	<p>Taller</p>	<p>El programa pretén estimular el gust per la lectura i l'escriptura entre l'alumnat i proporcionar materials i recursos educatius per al professorat. L'activitat consta de dues parts: una on coneixen una selecció d'àlbums il·lustrats a càrrec de la Pepa i la Paula; una segona que es desenvolupa per separat i de forma simultània: mentre els alumnes elaboren la seva creació poètica, els mestres assisteixen a una sessió on se'ls proporcionaran eines i metodologies per treballar els àlbums il·lustrats a l'aula.</p>	<p>Material previ i llistat de llibres per treballar a l'aula. Material de suport pel professorat</p>
<p>Fem un volt per la ciutat</p>	<p>Patronat Municipal d'Educació i Transports Municipals d'Ègara</p>	<p>L'autobús passarà a recollir als alumnes per l'escola i visita a TMESA (Transports Municipals d'Ègara)</p>	<p>Alumnes de 3r d'educació primària i d'educació especial (cursos equivalents)</p>	<p>Itinerari i Visita guiada</p>	<p>El recorregut comença a Vista Alegre que ens proporciona una vista única de la ciutat, des d'on es continua per diferents indrets de la ciutat. Activitat opcional: es pot realitzar una visita a les instal·lacions de TMESA (Transports Municipals d'Ègara)</p>	<p>Pel mestre: Dossier amb fitxes descriptives per treballar i plànol amb el recorregut. Per l'alumne: Dossier "Fem un volt per la ciutat" i diferents plànols per treballar el recorregut i els edificis més representatius.</p>
<p>Pugem al trenet de Vallparadís</p>	<p>Club Ferroviari de Terrassa i Patronat Municipal d'Educació</p>	<p>Parc de Vallparadís</p>	<p>Alumnes d'educació infantil, cicle inicial d'educació primària i d'educació especial (cursos equivalents)</p>	<p>Visita guiada i Viatge amb el trenet</p>	<p>Els alumnes visiten l'espai del Club Ferroviari, on tenen el seu material. Aquí se'ls explica com funcionen les locomotores, tant les elèctriques com les de vapor. A continuació, pugen al trenet i donen unes quantes voltes al circuit pel Parc de Vallparadís.</p>	<p>-</p>
<p>Coneguem els</p>	<p>Servei de</p>	<p>Mercat Municipal de la</p>	<p>Alumnes de 2n i 3r</p>	<p>Visita didàctica</p>	<p>Visita guiada pels mercats a càrrec</p>	<p>Pel mestre: Dossier sobre</p>

ANNEX 1

mercats	Comerç i Mercats i Patronat Municipal d'Educació	Independència i Mercat del Triomf	d'educació primària i d'educació especial (cursos equivalents)		d'una tècnica municipal del servei de comerç. Durant l'itinerari ens desplaçarem pels mercats cercant la informació necessària per treballar les fitxes didàctiques que els alumnes tenen prèviament.	el mercat i els aliments. Per l'alumne: Dossier "Coneguem el Mercat" amb fitxes didàctiques per la visita.
Visitem l'Ajuntament	Patronat Municipal d'Educació	Ajuntament de Terrassa	Alumnes de 3r d'educació primària i d'educació especial (cursos equivalents)	Visita guiada	Visita comentada explicant les funcions i serveis de l'Ajuntament, i fent un recorregut per diferents dependències municipals	Pel mestre: Dossier didàctic. Per l'alumne: Auca per "que és l'Ajuntament" i dossier didàctic "Què en saps del teu Ajuntament?".
El Dentista, El meu Amic	Centre Dental les Escoles	A la pròpia escola i al Centre Dental les Escoles (Terrassa)	Alumnes d'educació infantil, cicle inicial de primària i educació especial (cursos equivalents)	Visita guiada i taller (a l'escola)	Es farà una xerrada a l'escola, amb una classe pràctica sobre la tècnica del raspallat (regal d'un raspall i una pasta dental per a cada nen). Posteriorment, es realitzarà una visita a la clínica i es repassarà el quadern de treball.	Pel mestre: dossier didàctic Per l'alumne: material audiovisual i quadern amb fitxes didàctiques per treballar diferents temes: higiene bucodental, aliments que provoquen càries, etc. I el quadern "juguem", per treballar a través del lleure.

ANNEX 2

	ENTITAT O ACTIVITAT	BREU RESUM DE LA COL-LABORACIÓ AL 2011
COL-LABORACIONS LOCALS	AMICS DEL MUSEU DE TERRASSA	<ul style="list-style-type: none"> - Es col·labora amb l'entitat des de l'any 1995, any de la seva fundació. El nivell de col·laboració consisteix en la difusió mútua entre la institució i l'entitat i en la cessió per part del museu de les infraestructures i logística necessària per l'organització d'algunes de les activitats. - No obstant l'entitat va cessar les activitats des de fa un temps. Al 2011, un reduït grup de persones proposa reactivar l'entitat. Es va celebrar una reunió per conèixer la situació de l'entitat a nivell legal i plantejar la possible línia de treball. Es decideix fer difusió per veure si apareixen noves persones a engrandir el grup que lideri l'entitat.
	ARXIU ADMINISTRATIU	<ul style="list-style-type: none"> - Durant els primers mesos de l'any el personal de Direcció i Serveis assisteix a la formació relacionada amb la Gestió documental, impartit des de l'Arxiu administratiu de l'ajuntament. - També es col·labora en l'organització del viatge d'una delegació d'arxivers de la ciutat d'Örebro (Suècia) convidats per l'ajuntament i organitzada per l'arxiu, amb una visita a la Seu d'Ègara i al Castell Cartoixa de Vallparadís.
	TEATRE PRINCIPAL (CENTRE D'ARTS ESCÈNIQUES DE TERRASSA, CAET)	<ul style="list-style-type: none"> - arrel de la inauguració de l'espai després d'una profunda rehabilitació, el museu va programar visites comentades per donar a conèixer la intervenció de l'espai patrimonial i el nou equipament escènic. En total hi van participar 667 persones (24 grups). - Davant l'interès generat per conèixer la rehabilitació d'aquest edifici, s'ofereixen noves visites guiades, que van comptar l'assistència d'un centenar de persones, amb la col·laboració del Centre d'Arts Escèniques de Terrassa. - Exposició temporal <i>Mapa de les veus de Talia. Espais teatrals a Terrassa: segles XIX-XX</i>: La mostra es pot visitar a la Sala de la Cúpula del Teatre Principal. Es proposa fer un repàs a la tradició teatral i revisar les arrels de l'expressió teatral a Terrassa. Ho organitza: Ajuntament de Terrassa – Cultura, Generalitat de Catalunya, Arxiu Comarcal del Vallès occidental, Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, Museu de Terrassa i CAET. - Publicació del llibre <i>Teatre Principal Terrassa. Passat, present, futur</i> que repassa la història de la institució teatral, exposa el sentit de la intervenció arquitectònica que s'hi ha realitzat i explica el perquè d'aquesta institució renovada. És obra de Domènec Ferran, director del Museu de Terrassa; Xavier Fabrè, arquitecte de l'empresa Dilmé & Fabrè, arquitectes i Pep Pla, director del CAET.
	CEMENTIRI MUNICIPAL DE TERRASSA	<ul style="list-style-type: none"> - Terrassa és membre de l'Associació Europea de Cementiris significatius i forma part la Ruta Europea de Cementiris. S'ha incorporat a la Ruta europea de Cementiris, una xarxa que aglutina 26 ciutats europees (com Berlín, Londres, París) i que pretén difondre el valor històric, artístic i antropològic del patrimoni funerari europeu.

		<ul style="list-style-type: none"> - La Funerària i el MdT fa uns anys que van iniciar un servei de visites guiades al Cementiri Municipal de Terrassa. Aquesta activitat es realitzava inicialment cada primer diumenge de mes, a les 11 h del matí, però després d'estiu es decideix eliminar aquesta periodicitat i funcionar segons la demanda dels grups interessats. En total hi ha hagut 4 visites en les quals hi ha participat 52 persones. <li style="padding-left: 40px;">- Aquest any s'ha realitzat un nou fulletó de difusió de les visites. - La Societat Municipal de Serveis Funeraris de Terrassa presenta el llibre <i>El darrer viatge</i> a la Casa Alegre (MdT).
	IV CICLE DELS SONS DEL TEMPS – MÚSICA I PATRIMONI	<ul style="list-style-type: none"> - Dins la programació Terrasses d'Estiu, la quarta edició d'aquest cicle, que combina música i patrimoni. Es trien edificis emblemàtics de la nostra ciutat, que són musicats per formacions locals a partir de repertoris bàsicament hispànics i catalans i que encaixen a la perfecció en l'espai que els acull. Aquest any, les seccions del museu que van acollir els concerts van ser l'Església de Santa Maria a la Seu d'Ègara, la Casa Alegre de Sagrera i el Castell Cartorixa. En total 1.425 persones van assistir als concerts programats. <li style="padding-left: 40px;">- S'elabora un catàleg que recull el repertori dels concerts i la informació bàsica dels espais arquitectònics on es realitzen, en col·laboració amb el museu. - Del 15 de juliol al 15 d'agost, es va poder veure l'exposició de pintura sobre seda "<i>La mirada mística</i>" de Mada Guerra "Muair", a l'Església de Santa Maria, que es lligà amb el cicle.
	CINEMATECA	<ul style="list-style-type: none"> - La Cinemateca Documental de Terrassa porta a terme la recuperació, catalogació i transferència digital de tot aquell material cinematogràfic susceptible d'esdevenir document històric per a la ciutat de Terrassa. Un dels seus objectius principals és la preservació dels cinema amateur terrassenc, tan sigui de ficció com documental. L'entitat compta, a més, amb la col·laboració i l'assessorament del Museu de Terrassa. - La Cinemateca Documental de Terrassa diposita les còpies màster digitals al Museu de Terrassa, i a més, lliura una còpia digitalitzada als autors o als seus representants. - L'any 2011 es programa una activitat organitzada conjuntament per Societat Coral Joventut Terrassenca – secció de cinema i el Museu de Terrassa: <i>Sessions de capvespre</i> on es van projectar dos films recuperats. Hi van assistir una cinquantena de persones.
	COMERÇ I TURISME	<ul style="list-style-type: none"> - El Museu de Terrassa forma part, juntament amb el mNACTEC, el Museu Tèxtil i l'Oficina de Turisme de l'Ajuntament de Terrassa, de la Ruta Industrial i Modernista de Terrassa. - També col·labora, amb l'Oficina de Turisme, facilitant l'accés i l'ús de les seves seccions per al desenvolupament de les visites que des de l'Oficina es programen. També participem en les següents rutes: de les fresqueres de ciutat als pous de glaç de muntanya, descobreix el modernisme industrial amb els 5 sentits, la ruta de la llana i descobreix les

ANNEX 2

		<p>Esglésies de Sant Pere. La col·laboració es fa extensiva a tots aquells aspectes i accions relacionades amb el patrimoni que des de l'Oficina es portin a terme.</p> <p>L'any 2010 s'obre el "córner" de la Seu d'Ègara. En aquesta petita botiga es venen productes de l'Oficina de Turisme relacionats exclusivament amb aquesta secció del Museu: llibre de la Seu d'Ègara, imants, llibreta, llapis, clauer, punt de llibre gravat, titella de dit i postals. A més, es venen les publicacions del Museu de Terrassa.</p> <p>- Al llarg del 2011 se cedeix la Casa Alegre de Sagrera per a realitzar-hi algunes activitats organitzades per Comerç i Turisme com van ser: presentació de les bodegues de la DO Pla de Bages, presentació de la campanya II Ruta De tapa en tapa i la roda de premsa de presentació de la campanya Tardor de caça i bolets a Terrassa 2011.</p>
	PATRONAT MUNICIPAL D'EDUCACIÓ DE TERRASSA (PAME)	<p>- El Museu de Terrassa ofereix la seva oferta d'activitats didàctiques en la Guia d'Activitats i Serveis Educatius que publica el Patronat Municipal d'Educació, i que té per objectiu tots els centres educatius de Terrassa. També ofereix part de les seves activitats a la Guia d'Activitats per a pares i mares.</p> <p>- El Museu, com a agent programador d'activitats per a escoles, forma part de la Xarxa d'Entitats TerrassaEduca. El projecte, iniciat el mes de desembre de l'any 2006, s'emmarca en el projecte de Terrassa Ciutat Educadora. El Museu, a més, és membre de la Junta Coordinadora de la Xarxa.</p> <p>- Part dels membres de la xarxa participem en la Comissió Aprenentatge i Servei a càrrec d'Antoni Poch. Se celebren diverses reunions de treball i cadascuna de les entitats o departaments de l'Ajuntament presenten una proposta d'activitat. El Museu ofereix l'activitat Amics de la Casa Alegre, que pretén que els alumnes es converteixin en monitors especialitzats del museu.</p> <p>- Col·laboració durant la XV Setmana de l'Ensenyament.</p>
	PARRÒQUIA DE SANT PERE	<p>- Dins el programa conjunt La Seu d'Ègara és Bellesa, es programa la Primera Setmana de música sacra de la Seu d'Ègara, amb la celebració de tres concerts i dues misses especials. Les diferents activitats són gratuïtes tot i que es demanarà als assistents que hi col·laborin econòmicament per tal de sufragar despeses.</p>
COL·LABORACIONS FORA DEL MUNICIPI	DIRECCIÓ GENERAL DE PATRIMONI CULTURAL DE LA GENERALITAT	<p>- Des del maig de 2005, està obert al públic, als baixos del Palau Moja, el Punt de Difusió del Patrimoni Cultural. En aquest nou espai, el Museu hi és present amb material de difusió divers.</p>
	ICOM	<p>- Des del 26 d'abril de 2003, el Museu de Terrassa és soci institucional, amb el número 39.219, de l'ICOM.</p>
	FUNDACIÓ CASTELLS DE CATALUNYA	<p>- El Museu forma part de la Fundació amb la seva secció Castell Cartoixa de Vallparadís.</p>
	RÉSEAU ART NOUVEAU NETWORK:	<p>- La ciutat de Terrassa, representada per Cultura, i més concretament pel Museu de Terrassa és sòcia fundadora, de la -</p>

ANNEX 2

	<p>PROJETE ART NOUVEAU & ÉCOLOGIE</p>	<p>Xarxa Réseau Art Nouveau. Iniciada al 1999, la Xarxa s'ha centrat en diverses accions amb l'objectiu de difondre, de promoure la recerca, i de donar a conèixer el patrimoni Art Nouveau europeu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - El 2 de febrer de 2010 va ser acceptat el nou projecte Art Nouveau & Écologie, elaborat per la Direction des Monuments et Sites de la Région de Bruxelles-Capitale. Les activitats previstes durant aquest projecte són: una exposició itinerant Art Nouveau i natura, un catàleg de l'exposició, un llibret de presentació promocional de la xarxa, material educatiu divers, caixes temàtiques, materials adaptats per al públic amb discapacitat visual, i a més, les reunions plenàries, els laboratoris històrics, els intercanvis multilaterals, la millora de la pàgina web i dels materials multimèdies penjats, la publicació de les actes dels laboratoris històrics, entre d'altres. - En les trobades presencials contemplades al projecte, es tracten temes d'administració i gestió, així com de l'elaboració dels propis productes generats per la Xarxa d'Art Nouveau. Com a representants del Museu hi participen: el director i l'educadora – difusora.
	<p>SERVEI DE BIBLIOTEQUES DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - El carnet de la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona, a part de donar accés als serveis de les biblioteques de la xarxa, també ofereix la possibilitat de gaudir de descomptes i avantatges en diversos serveis i equipaments culturals i lúdics. L'objectiu d'aquesta acció es difondre, promoure i fomentar la lectura i la cultura entre màxim de públic de les institucions que hi col·laboren.. Com a contra prestació als avantatges oferts, la Diputació de Barcelona es compromet a difondre el museu i les activitats i serveis d'aquest en la Web de biblioteques, així com en altres mitjans de comunicació utilitzats per les biblioteques de la Xarxa. - El Museu ofereix des de fa temps el següent avantatge: un descompte d'un 10% en la compra de les publicacions. Ara però s'ha previst ampliar l'oferta i afegir l'opció d'aplicar el pagament d'entrada reduïda a les seccions del museu.
	<p>TURISMEACATALUNYA.COM</p>	<p>El Museu té editada la seva fitxa informativa al web http://www.turismeacatalunya.com.</p>
	<p>TURISME INDUSTRIAL I MODERNISME OFICINA DE PROMOCIÓ TURÍSTICA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Participació en el programa Rutes Culturals: <i>Nou Rutes Modernistes a prop de Barcelona</i>. Dins l'oficina de promoció turística de la Diputació de Barcelona.
	<p>TURISME PER A TOTHOM</p>	<ul style="list-style-type: none"> - L'Agència Catalana de Turisme promou el projecte Turisme per a tothom, i el Museu de Terrassa hi col·labora. La informació relacionada amb el turisme accessible a Terrassa es pot consultar a la pàgina web http://www.turismeperatohom.com/ca/, en l'apartat "Turisme Industrial Accessible".
	<p>XARXA DE MUSEUS D'HISTÒRIA I</p>	<ul style="list-style-type: none"> - La Generalitat de Catalunya, a través del Museu d'Història de Catalunya i seguint el desplegament del Pla de Museus de Catalunya ha impulsat la Xarxa de Museus d'Història i Monuments de Catalunya. De la qual en forma part el Museu

ANNEX 2

	MONUMENTS DE CATALUNYA	<p>de Terrassa. Aquesta Xarxa nacional, neix amb la voluntat d'articular polítiques comunes de protecció del patrimoni, conservació, difusió, formació i dinamització territorial dels elements constitutius del patrimoni històric continguts en els diversos museus.</p> <p>- Durant aquest 2011 s'ha treballat el disseny de la marca de la Xarxa i el projecte de pàgina web versió 3.0.</p>
	XARXA DE MUSEUS LOCALS (OFICINA DE PATRIMONI CULTURAL DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA)	<p>- Agenda d'activitats trimestral, en suport paper i en suport virtual.</p> <p>- Directori 2011-2012 de la Xarxa de Museus Locals. El Museu més gran de Catalunya-</p> <p>- Fullet informatiu d'activitats històriques: <i>la prehistòria. Informació del taller Eines i foc</i>. Taller del Museu de Terrassa.</p> <p>- Dins de les actuacions de la Mirada Tàctil l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona ha produït uns díptics tàctils amb macrocaràcters i braille al damunt per a facilitar la informació general del museu, del mòdul tàctil i dels serveis accessibles. En el cas del MdT s'ha editat: <i>La Mirada Tàctil al Museu de Terrassa. La Casa Alegre de Sagrera</i>.</p>

ESQUEMA ADAPTACIÓ VISITA PER ALUMNES AMB DISCAPACITAT AUDITIVA

FASE 1. PRESENTACIÓ (15')

ESPAI. Zona enjardinada situada al sud de Santa Maria

ADAPTACIONS ACCESSIBILITAT A DESENVOLUPAR EN TOTES LES FASES DE LA VISITA

2. COMUNICACIÓ

- ✓ A la vegada que es fa l'explicació per a tot el grup, el monitor pot utilitzar un vocabulari de 10 o 15 paraules en LENGUATGE DE SIGNES CATALÀ (LSC) , que es centraran en Idees Clau del desenvolupament de l'activitat. La idea és evitar donar la informació per escrit i aïllar a l'alumne de la resta del grup.
- ✓ Caldrà tenir present destacar les percepcions durant la visita que incloguin tots els sentits.

Exemple: parar atenció en l'olor característica d'una església, com es podrà copsar a Sant Pere (l'únic edifici dels tres que formen el conjunt que encara està en funcionament) o el canvi de temperatura en els interiors.

3. RECURSOS I MATERIALS

- ✓ Fitxa per a ús dels monitors amb un vocabulari de 10 a 15 paraules clau per a entendre la Seu d'Ègara en Llenguatge de Signes Català (LSC).

MALETA DE RECURSOS ADAPTATIUS

No es refereix a una maleta didàctica a l'ús. Es pot adaptar per exemple un carro de la compra on col·loquem tots els materials que utilitzarem per adaptar l'activitat per anar-los treient a mesura que es van necessitant.

Llistat de materials que s'inclouran en aquesta maleta:

- ✓ 5 Fotografies en DIN A3 plastificades, com a material de suport visual per als alumnes amb discapacitats auditives, psíquiques i visuals.
- ✓ 1 esquema en DIN A3 plastificat, com a material de suport visual per a l'explicació cronologia del conjunt per a alumnes auditives.
- ✓ 10 Lupes per a facilitar la visió dels alumnes amb limitacions visuals greus. Es donaran al principi de l'activitat i es donarà llibertat perquè les utilitzin.
- ✓ Material fungible: carpetes de tapa dura, papers, llapis i llapis de colors.
- ✓ Dos imatges tàctils creades amb *thermoform*, reproduccions de dues de les taules del Retaule de Sant Abdó i Sant Sénen.

FASE 2. CRONOLOGIA DEL CONJUNT (20')

ESPAI. Zona enjardinada sud Santa Maria. Època Ibèrica.

ESPAI. *Atrium* excavat Vila romana, davant entrada Centre d'Accollida (antiga rectoria). Època romana.

ESPAI. Davant de les tres esglésies (on es troben els quatre plafons de les esglésies). Presentació del Bisbat d'Ègara i el conjunt de les tres esglésies.

ADAPTACIONS

1. COMUNICACIÓ

- ✓ Aquesta és la fase on es dóna més informació no relacionada amb la descripció visual, és a dir, que l'alumne amb una discapacitat auditiva total no podrà visualitzar el que s'està explicant. És la mateixa limitació amb la que es pot trobar un alumne amb discapacitats psíquiques. És necessari aquí un suport visual.

2. RECURSOS I MATERIALS

- ✓ DINA3 plastificat amb un resum de les cronologies i els usos de la Seu d'Ègara.
- ✓ Dibuix DINA3 plastificat. Reconstrucció virtuals complex episcopal.

FASE 3. EGLÉSIA DE SANTA MARIA (30')

ESPAI. Davant església Santa Maria (marques antiga catedral al paviment). Antiga Catedral de Santa Maria.

ADAPTACIONS

1. RECURSOS I MATERIALS

- ✓ Dibuix DINA3 plastificat. Reconstrucció del conjunt preepiscopal – basílica, baptisteri, espai funerari i sector residencial.

ESPAI. Davant església Santa Maria (mosaic). Antiga Catedral de Santa Maria.

ADAPTACIONS

1. COMUNICACIÓ

- ✓ ACTIVITAT TÀCTIL: tot el grup s'assentarà en cercle al voltant del mosaic i el monitor farà l'explicació del mosaic a la vegada que els alumnes poden tocar-lo. s'utilitza el tacte per iniciar una comunicació amb el grup en la descripció del mosaic i que siguin ells mateixos els que vagin descobrint i aprenent.

ESPAI. Interior de Santa Maria. Distribució interior església, Absis i pintures murals i frescos gòtics de Thomas Beckett.

ADAPTACIONS

- ✓ Tant per alumnes amb dificultats de visió com per aquells que tenen limitacions auditives i psíquiques la comprensió de les pintures murals de l'absis es extremadament complicada per la llunyania: DINA3 plastificat amb una fotografia de les pintures. Per tal d'apropar la visió i poder senyalar la iconografia de la qual s'estigui parlant.

ESPAI. Planta baixa Centre Acollida (antiga rectoria). Excavacions Baptisteri de l'antiga Catedral.

ADAPTACIONS

1. RECURSOS I MATERIALS

- ✓ Dibuix DIN A3 plastificat. Reconstrucció de la Catedral de Santa Maria, amb el baptisteri excavat.

FASE 4. ESGLÉSIA DE SANT MIQUEL (20')

ESPai. Interior de Sant Miquel. Distribució església i Pintures murals

ADAPTACIONS

2. RECURSOS I MATERIALS

- ✓ Dibuix DIN A3 plastificat. Reconstrucció de l'edifici funerari de Sant Miquel.
- ✓ Tant per alumnes amb dificultats de visió com pels que tenen limitacions auditives i psíquiques la comprensió de les pintures murals de l'absis es extremadament complicada per la llunyania: DIN A3 plastificat amb una fotografia de les pintures. Per tal d'apropar la visió i poder senyalar la iconografia de la qual s'estigui parlant.

ESPai. Cripta de Sant Celoni

- ✓ No hi ha adaptacions

FASE 5. ESGLÉSIA DE SANT PERE (35')

ESPai. Interior Sant Pere. Edifici romànic.

- ✓ No hi ha adaptacions

ESPai. Esquerra de la porta d'accés a l'església. Retaule de Sant Abdó i Sant Senen.

ADAPTACIONS

1. ESPAI

- ✓ L'espai de davant del retaule que està en una de les parets de la nau és conflictiu. Els bancs estan encarats cap a l'absis pel que dificulten la mirada cap al retaule. Cal adaptar l'espai abans de començar l'activitat: enretirar els bancs ajuntant les dues files per deixar un espai davant per assentar a tot el grup a terra. Després caldrà tornar tot al seu lloc.

2. RECURSOS I MATERIALS

- ✓ **ACTIVITAT TÀCTIL:** s'utilitzen d'imatge tàctils de material termoformat (que permeten la percepció sensorial del quadre) per tal de crear un discurs explicatiu on tots els alumnes experimentin el quadre amb el tacte. És ideal tant per discapacitats auditius, com per psíquics i, sobretot visuals. Les dues imatges que es proposen reproduir són la taula central de Sant Abdó i Sant Sénen i una de les laterals, com la taula superior lateral a la dreta de l'espectador que representa la "Compareixença dels Sants davant l'emperador Deci".

ESPai. Exterior església de Sant Pere. Final de la visita

ANNEX 4

LA SEU D'ÈGARA

Proposta de visita guiada

*In termino Terraciae, iuxta ecclesiam parrochiam
Sancti Petri, in loco eodem, ubi antiquitus
Egarensis sedes erat constructa*

**Carles Sànchez Màrquez
Museu de Terrassa,**

Gener del 2010.

SUMARI

- I. Introducció**
- II. El orígens. L'Ègara ibèrica i romana**
- III. El primers cristians. Abans del Bisbat**
- IV. El Bisbat d'Ègara**
- V. Període Alt-medieval**
- VI. El romànic**
- VII. El gòtic**
- VIII. L' etapa moderna**
- IX. Bibliografia**

I. Introducció

Hauríem de començar aquest itinerari pel Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa fent esment, encara que sigui de passada, als canvis que han tingut lloc als darrers anys i que han conduït a la configuració actual del conjunt. Sens dubte, avui ens trobem davant d'un dels conjunts de major interès artístic que s'han conservat de la Hispania visigòtica. Es tracta d'un conjunt de tres esglésies (Santa Maria, Sant Miquel i Sant Pere), que s'aixeca sobre la terrassa d'un istme sobre la confluència dels dos torrents de Vallparadís. De fet, des de la seva revalorització per l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch a les acaballes del segle XIX, el "Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa" ha estat objecte d'estudi per part d'especialistes de l'història de l'art i l'arquitectura. (Cal recordar que el **Conjunt va ser declarat Monument Historicoartístic d'Interès Nacional el dia 3 de juny de l'any 1931 i Bé d'Interès Cultural l'any 1985**). L'any 1991, es va celebrar el Primer Simposi Internacional sobre les Esglésies, que va acomiadar-se amb el desig d'engegar una campanya de recerca arqueològica del conjunt. Finalment, aquest desig va fer-se realitat l'any 1995, quan es van iniciar les diverses campanyes arqueològiques en el marc del *Projecte d'integració urbana del Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa*, i tres anys més tard es redactà el Pla Director del conjunt monumental de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa. En aquest període, comprès entre els anys 1995 i 2004, es van dur a terme diverses intervencions arqueològiques al conjunt que han permès una reinterpretació del gran complex episcopal de mitjans del segle V i la seva evolució històrica. Tanmateix, la intervenció del Pla Director no ha estat solament l'actuació arqueològica, sinó que al llarg d'aquests anys s'han dut a terme tasques de restauració d'elements mobles i immobles; i sobretot una important tasca de restauració arquitectònica, museïtzació, integració urbana i adequació de l'espai. Els convido a conèixer aquest gran complex cristià dels segle V, així com els canvis que posteriorment es produiran en el marc artístic del romànic.

El Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere és el resultat d'un seguit de transformacions i construccions arquitectòniques al llarg del temps, des d'època ibèrica fins a l'actualitat. Del Conjunt, destaca l'arquitectura medieval de les tres esglésies que l'integren: la Sant Pere, la de Sant Miquel i la de Santa Maria. També són de caràcter excepcional els testimonis conservats dels edificis del bisbat visigòtic (basíliques, baptisteris...), les pintures murals altmedievales i romàniques i els retaules gòtics.

El conjunt, format pels edificis de Sant Pere, Sant Miquel, Santa Maria i l'antic edifici de la Rectoria, ocupa una situació privilegiada, situat al nivell superior de les vessants, a la confluència entre els torrents de Monner o de Santa Maria i Vallparadís, punt idoni que aprofiten els primers pobladors amb assentament estable de la plana del Vallès. Aquesta llenca allargada de terreny proporciona una situació estratègica enlairada i dominant que facilita l'aparell defensiu d'una forma natural. Cal ressaltar també la presència de corrents d'aigua continuada, torrents, fonts que faciliten la vida a aquest indret. El substrat arqueològic permet suposar, sobretot per troballes de material ceràmic, llars de foc i sitges d'emmagatzematge, l'existència en aquesta zona d'uns primers pobladors **d'època ibèrica**, encara que per la migradesa de les troballes i els resultats arqueològics, no existeix encara cap seguretat per situar-hi un poblat ibèric, urbanísticament constituït. El mateix problema arqueològic el trobem amb la suposada ubicació dins d'aquest espai del documentat epigràficament "Municipium Flavium" d'Ègara, englobat en el procés de **romanització** del Vallès. Adherits al mur, a l'interior de l'actual església de Santa Maria, es conserven dos *pedestrals romans inscrits*, destacant el de l'any 139 en què es llegeix "M.F.EGARA".

El topònim d'Ègara, conservat posteriorment, i les troballes arqueològiques, làpides epigràfiques, materials ornamentals i ceràmics, així com les sitges d'emmagatzematge, enterraments i murs d'una habitació pertanyent a una construcció romana (situada sota el mosaic davant de Santa Maria), són les fites més importants que pretén suposar la presència d'un nucli de poblament que molt sovint s'ha relacionat amb el municipi romà d'Ègara. Amb els primers focus de cristianització del Vallès, al final del Baix Imperi, i sobretot a meitat del segle V, quan Nundinari, bisbe de Barcelona, va separar de la seva diòcesi la part més occidental, creant el **bisbat d'Ègara**, trobem per primera vegada un aflorament important del conjunt de caire religiós, inclòs a l'aparell d'administració visigòtic. Fins al segle VIII, Ègara constitueix un bisbat independent, que aterra segurament tota la comarca vallesana, tal com esmenten els documents, donant els noms d'alguns bisbes de la diòcesi, i la celebració l'any 615 d'un concili a la Seu d'Ègara. És a partir del segle VIII, en el període de les invasions musulmanes, quan es perd tota notícia d'aquest centre episcopal, que no tornarà mai més a aparèixer com a tal, deixant oberta la possibilitat del seu abandonament temporal o la seva utilització per a altres funcions fins ara desconegudes.

Alguns elements arqueològics, arquitectònics i decoratius fan pensar en una revifalla del conjunt en **època carolíngia, pre-romànica**, però documentalment ens hem

de situar en plena etapa romànica, amb el document de la data de consagració de Santa Maria el 1112. L'església de Santa Maria fou convertida en Priorat de canonges, mentre que Sant Pere continuava complint la funció de parroquialitat de la vila de Terrassa. El conjunt, en època moderna, s'inclou dins la universitat forana de Terrassa, arribant durant el segle XIX a adquirir la independència com a Municipi de Sant Pere de Terrassa, que perdrà a principis del segle XX essent reincorporat al de Terrassa.

Fig 1. Vista general de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa.

II. El orígens. Època ibèrica i romana.

La situació privilegiada de l'istme de Vallparadís, va permetre l'existència a l'actual recinte de les esglésies, d'un primer assentament d'ocupació humana, els quals es remunten al Neolític final, ara fa aproximadament 2.500 milions d'anys. Tanmateix, no podem considerar l'existència d'un assentament estable fins al segle IV a.C, quan els primers pobladors ibers van construir estructures d'emmagatzematge per al cultiu de cereals. Les sitges eren excavades al terreny natural, ja que era el millor espai de preservació del gra de les collites, element de subsistència de la població. Així mateix, els ibers encetaren una indústria artesanal amb la introducció del torn per a l'elaboració de ceràmica. Entre els diversos fragments d'utilatge ceràmic trobats, en destaca un amb incisions de lletres en l'alfabet ibèric que formen el nom sencer d'un habitant ibèric de l'Ègara del segle II aC: Talskubilos.

Fig 2. Fragment de bol de ceràmica campaniana del segle II ac amb l'inscripció del nom *Talskubilos* en alfabet ibèric.

Cap a final del segle III aC el fenomen de la romanització es va estendre progressivament pel territori peninsular. Coneixem l'existència del municipi romà d'Ègara gràcies a les diverses troballes arqueològiques. Les primeres estructures d'un assentament, romà, al recinte monumental ens han arribat molt fragmentades a causa de les construccions posteriors. Consisteixen, principalment, en elements d'explotació industrial i residencial: sitges, pous, forns, dipòsits, murs i una gran piscina de l'*impluvium* d'una *domus* romana. Entre els elements artístics esculpits, hem d'esmentar un gran bloc de pedra decorat amb un cap de sàtir i el fragment d'un fris romà encastat a l'arc de la porta d'entrada a l'església de Santa Maria. La reutilització de materials és un fet constant. Dels relleus epigràfics, n'hem de destacar el pedestal de pedra calcària (primera meitat del segle II) encastat a l'edifici romànic de Santa Maria. Està dedicat a "Quint Grani Optat, fill de Quint, de la tribu Galèria, duumvir d'Ègara, tribú militar". Una altra de les peces destacades d'aquest període és un pedestal, del segle II, dedicat a l'emperador Antoní Pius, amb referència clara al **municipi flavi d'Ègara** en la línia inferior. Actualment es troba encastat a la construcció romànica de Santa Maria.

Fig 3. Fragment d'un fris romà encastat a l'arc de la porta d'entrada a l'església de Santa Maria.

Fig 4. Acrotera de pedra sorrenca amb la representació d'un sàtir. Segle I.

Q(uinto) · GRANIO
 Q(unti) · FIL(io) · GAL(eria)
 OPTATO · II VIR(o)
 EGARA · TRIBVNO
 MILITVM
 GRANIA
 ANTHUSA
 MARITO
 OPTIMO
 L(oco) · D(ato) · D(ecurionum) · D(ecreto).

Fig.5. Pedestal de la primera meitat del segle II, dedicat a Quint Grani Optat, encastat a l'interior de Santa Maria.

IMP (eratori) · CAESARI
 DIVI · HADRIANI
 FIL (io) · DIVI · TRAIANI
 PARTHIC (i) · NEPOTI
 DIVI · NERVAE
 PRONEP (oti) · T(ito) · AELIO
 HADRIANO
 ANTON[INO] · AVG(usto) · PIO
 PONT(ifici) · MAX(imo) · TRI[BVNIC(ia)]
 POTESTATI · CO(n)S(uli) · II ·
 DESIG(nato) · III · P(atri) · P(atriciae) ·
 D(decreto)-D(ecurionum)-M(unicipium)-F(lavium)-EGARA

Fig. 6. Pedestal del segle II aC dedicat a Antoní Pius, encastat a l'interior de Santa Maria, amb referència clara al municipi flaví d'Ègara en la línia inferior.

III. Context històric: el Bisbat d'Ègara (s. V)

Tanmateix, prèviament a l'estudi artístic del conjunt caldria fer una breu pinzellada al context històric de les Esglésies de Sant Pere i, concretament, a la història del bisbat d'Ègara. En aquest sentit, tenim una dada essencial per entendre el Conjunt. L'any 450, el bisbe Nundinari de Barcelona segrega la seva diòcesi en dues parts: el litoral marítim per a la diòcesi de Barcelona i l'interior per a la nova diòcesi d'Ègara. El motius que expliquen aquesta segregació són diversos. Per una banda, el pare Risco, en el seu volum de la *España Sagrada*, afirma que la segregació es deu a la dificultat que tenia el bisbe de Barcelona per visitar tots els fidels per la extensió territorial de la diòcesi. Per altra banda, la lectura acurada de les cartes dels papes Hílar i Lleó I, apunta a la hipòtesi que la segregació fos deguda a la importància que tenia Ègara com a municipi romà. Sigui com sigui, sabem que a l'any 450, durant el regnat del rei Teodored, es fundà el Bisbat d'Ègara. Irineu, en fou el primer bisbe. Aquest va ser succeït per Nebridi, Taür i Sofroni, que el 8 de maig del 589 assisteix al Concili Tercer de Toledo.

El Concili Egarenc (614).

Després de la seva creació l'any 450, la nova diòcesi inicia progressivament la seva consolidació. El 13 de gener de l'any 614 tingué lloc la celebració d'un sínode provincial en el municipi d'Ègara, cosa que indica que la seu episcopal ja es considerava una institució amb solidesa suficient per atendre aquestes reunions eclesiàstiques. Fou el concili més concorregut de la tarraconense, al qual assistiren dotze bisbes i dos procuradors. L'objectiu principal del sínode era confirmar els cànons estatuits en el concili d'Osca de l'any 598, relatiu a la vida i honestat dels preveres i clergues.

Desaparició de la seu episcopal (s.VII-VIII).

Tanmateix, l'antiga diòcesi d'Ègara, com la resta de diòcesis, es va desintegrar durant els segles VIII i IX, a partir de l'invasió musulmana. Possiblement, els musulmans van aprofitar les estructures organitzatives de l'Església amb l'objectiu de recaptar impostos. Després de la presa de Barcelona per part dels francs l'any 801, el territori egarenc es restaurà, encara que les Esglésies no van recuperar la seva titularitat com a Seu Episcopal. El fet que Ègara no recuperés la seva titularitat possiblement s'hauria d'atribuir a la revalorització de Barcelona com a capital centralitzadora de poder i control territorial.

IV. Santa Maria de Terrassa.

La designació d'Ègara com a seu episcopal pel bisbe Nundinari de Barcelona, entre els anys 450 i 460, va propiciar la creació d'un gran conjunt episcopal presidit per Santa Maria, la catedral, Sant Miquel, el *martyrium*, i Sant Pere, l'edifici parroquial. Tanmateix, els treballs arqueològics realitzats entre 1995 i 2004, han proporcionat noves dades del conjunt, atès que s'ha documentat l'existència d'un important conjunt religiós anterior a la configuració de la gran seu episcopal de segle V. Atesa la complexitat que suposaria comentar les diferents fases constructives que es van dur a terme des de mitjans del segle IV fins a la consagració de la fàbrica romànica, l'any 1113, intentarem analitzar els trets generals del complex pre-episcopal, els edificis construïts a partir de la configuració de la Seu d'Ègara i, òbviament la construcció romànica.

Fig.7. Planta general de les estructures preepiscopals i episcopals localitzades al Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere.

IV.1. Els primers cristians: abans del Bisbat.

L'Edicte de Milà, de l'any 313, promulgat per Constantí el Gran, representà el reconeixement oficial de la doctrina de Crist a l'Imperi romà i, per tant, la ràpida expansió de la fe i la cultura cristianes. Els propietaris de les vil·les romanes adaptaren les estructures a les noves creences, de manera que necròpolis, baptisteris i basíliques aparegueren de mica en mica al territori. La designació d'Ègara com a seu episcopal pel bisbe Nundinari de Barcelona, entre els anys 450 i 460, va propiciar la creació d'un gran conjunt episcopal presidit per Santa Maria, la catedral, Sant Miquel, el *martyrium*, i Sant Pere, l'edifici parroquial. Tanmateix, els treballs arqueològics realitzats entre 1995 i 2004, han proporcionat noves dades del conjunt, atès que s'ha documentat l'existència d'un important conjunt religiós anterior a la configuració de la gran seu episcopal de segle V. Des de mitjan del segle IV, es documenten al recinte una sèrie d'estructures d'ús religiós que es van reformant fins a la construcció de la catedral de Santa Maria. En l'anomenada fase preepiscopal (fase preepiscopal II) , es produeix una profunda transformació de l'espai romà en cristià, amb la construcció d'un primer espai basilical. Aquesta primera església era de la planta rectangular amb una capçalera a l'est, quadrada a l'exterior i semicircular a l'interior. Presenta dues capelles als murs laterals; la situada al nord, de clara funció funerària té un cos de planta rectangular. L'altra, afegida al mur lateral sud, presenta un cos de planta semicircular. Al peus de la basílica s'hi disposà un espai funerari amb diverses cambres funeràries. A l'est de l'edifici hi havia una primitiva estructura baptismal, on van trobar-se un lot de trenta monedes que han permès una datació de l'any 363. Convé ressaltar, en aquest sentit, que entre l'any 380 i la dècada 420-430 es duen a terme una sèrie de reformes i ampliacions de l'església anteriorment citada. En primer lloc, a l'est de l'edifici, darrere de l'absis, es transforma el primitiu espai baptismal en un veritable baptisteri amb piscina de planta quadrangular, centrada dins un espai octogonal delimitat per una estructura que faria funció de barana, on s'assentarien vuit columnes que sustentarien una coberta.

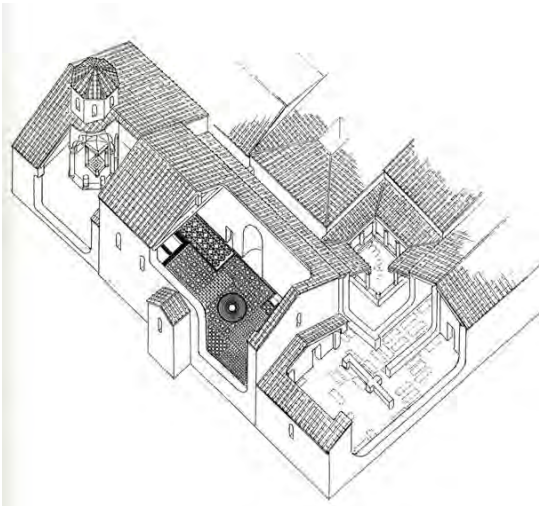

Fig.8. Reconstrucció del conjunt preepiscopal. Segles IV-V. Basílica, baptisteri, espai funerari i sector residencial.

Per altra banda, es realitza una repavimentació de l'església amb un mosaic de motius geomètrics. A la part central del mosaic es dibuixa un gran cercle amb temes radials amb tancament de sanefes entrelaçades. A un lateral, s'hi observen motius funeraris cristians de peixos i pans al costat d'una lauda sepulcral amb inscripció musiva dedicada a un tal Securus Cecilianus. Tanmateix, l'element més important pel que fa a la funcionalitat i decoració amb iconografia cristiana és la lauda sepulcral anomenada "dels paons", datada de principi de segle IV. L'escena està presidida per dos paons enfrontats davant d'una copa a la qual estan units per una línia de tesselles color verd.

Fig. 9. Pila baptismal de l'edifici preepiscopal.

Fig.10. Mosaic amb l'inscripció Securus.

Fig. 11. Mosaic amb representació d'una balena. Fase preepiscopal.

Fig. 12. Mosaic dels paons. Fase preepiscopal.

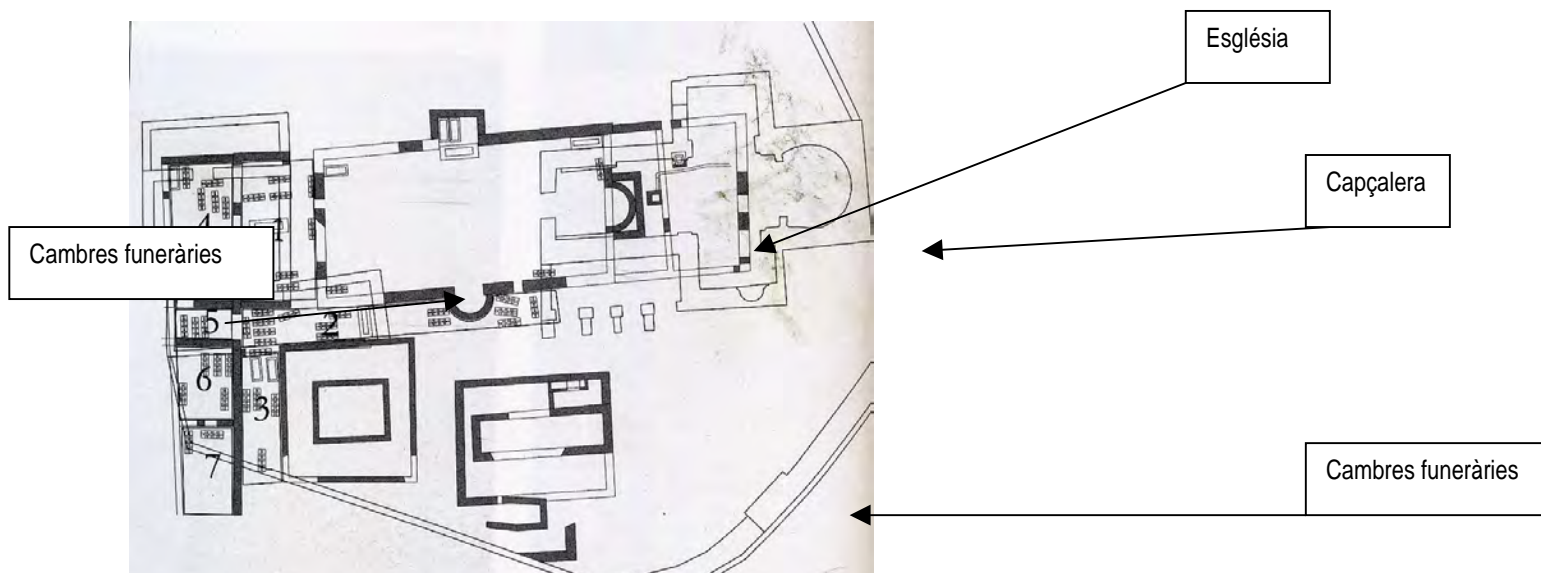
IV. 2.Descripció de les fase preepiscopals segons A.Moro i G.Garcia:

Fase preepiscopal I (mitjan segle IV)

Les restes corresponents a aquesta fase constructiva es localitzen principalment a la zona entre les actuals esglésies de San Miquel i Santa Maria. Els treballs arqueològics han posat al descobert una sèrie d'estructures que configuren espais rectangulars amb tres enterraments associats, que suggereixen la presència de cambres funeràries fins al moment desconegudes.

Fase preepiscopal II (mitjan segle IV- 385)

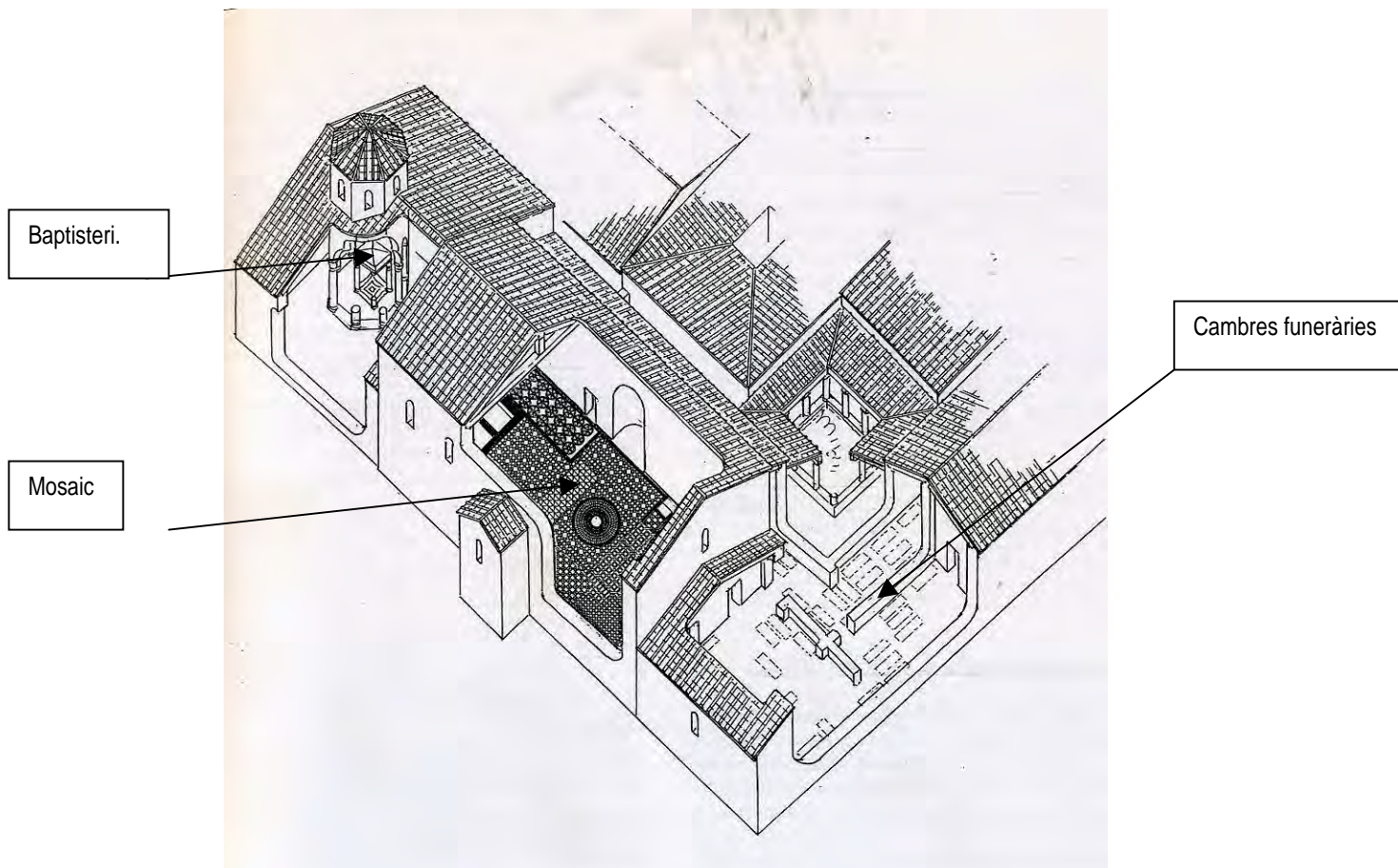
Entre mitjan del segle IV i l'any 385 es construeix una primera església (full fase preepiscopal II). Com era aquesta primera església? val a dir que es tracta d'un espai de planta rectangular amb una capçalera a l'est, quadrada a l'exterior i semicircular a l'interior. Presenta dues capelles als murs laterals; la situada al nord, de clara funció funerària (s'hi ha trobat quatre enterraments), té un cos de planta rectangular; l'altra, afegida al mur lateral sud, presenta un cos de planta semicircular. L' espai on es desenvoluparia l'eucaristia, l'església, estaria envoltat per 7 cambres de caràcter funerari.

Per altra banda, cal destacar que a l'est d'aquesta primera església, just darrere de l'absis, van trobar-se dos dipòsits, que ens suggereixen la construcció dins aquest indret d'un possible primer espai destinat al baptisme o, en tot cas, relacionat amb les funcions litúrgiques del conjunt.

Fase preepiscopal III (380-420/430) i IV (420/430)

Convé ressaltar, en aquest sentit, que entre l'any 380 i la dècada 420-430, es duen a terme una sèrie de reformes i ampliacions de l'església de planta rectangular anteriorment citada. En primer lloc, a l'est de l'edifici preepiscopal, darrere de l'absis, es construeix un nou baptisteri que substitueix l'anterior. L'espai estava format per una piscina de planta quadrangular, originàriament delimitada per una estructura que faria funció de barana, on s'assentarien vuit columnes que sustentarien una coberta. Per altra banda, es realitza una nova pavimentació de mosaic per a l'església, actualment conservat davant de Santa Maria. Posteriorment, en el que ha estat definit com la quarta fase preepiscopal, aquest cos octogonal identificat com la barana del baptisteri va ser rebaixat i cobert amb un nou paviment, amb l'objectiu de dur a terme una nova configuració de l'espai, que es transforma en un gran àmbit pavimentat amb una piscina baptismal centralitzada.

Piscina baptismal, descoberta durant les excavacions durant les excavacions de 1947. La construcció d'aquest nou àmbit, el nou baptisteri, va comportar l'arrasament superficial de les estructures anteriors.

Fase preepiscopal V (mitjan segle V)

Abans de la designació episcopal a l'any 450, cal identificar una important tasca constructiva localitzada als peus de la basílica. Al sector oest, dues cambres funeràries són amortitzades per a la construcció d'un nou baptisteri presidit per una piscina de planta més o menys octogonal. Tal vegada, la justificació presentada per a la reubicació del baptisteri de l'est (darrere la capçalera) a l'oest (peus de la basílica), ens sembla prou raonada: sembla que respon a l'inici d'un important projecte constructiu, que va ser anul·lat per la designació episcopal i l'inici del procés constructiu del nou conjunt catedralici, que durarà prop de cent anys.

IV. 3. La Catedral.

Entre els anys 450 i 460 el bisbe de Barcelona, Nundinari, segrega la seva diòcesi en dues parts: el litoral marítim per la diòcesi de Barcelona i l'interior per la nova diòcesi d'Ègara. El nou bisbe de la diòcesi egarenca, Irineu, engegà una campanya constructiva de gran magnitud amb l'objectiu de crear un nou conjunt edilici on poguessin desenvolupar-se les activitats pròpies d'un conjunt episcopal. El nou projecte concebí una gran configuració edilícia, de caire monumental, disposada en tres terrasses, on es construïren els edificis episcopals: al sud, la catedral, Santa Maria, de tres naus i capçalera tripartida; al nord de la catedral s'aixeca l'edifici de caràcter martirial o funerari, Sant Miquel; finalment, en una terrassa superior al nord es construeix Sant Pere, l'edifici parroquial. Els tres edificis es disposaven entorn d'un gran pati central d'ús funerari, alhora que tot el recinte estava tancat per un doble corredor que connectava la catedral i la parròquia pel vessant oest. Òbviament, l'objectiu principal d'aquesta distribució era l'articulació d'un espai delimitat, a través del qual els fidels poguessin circular de la catedral a l'església parroquial sense sortir al pati central.

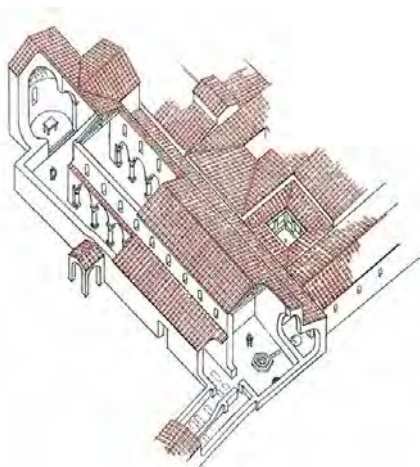
Reconstrucció virtual del complex episcopal. Seu d'Ègara.

Reconstrucció virtual del complex episcopal. Seu d'Ègara.

El bisbe Irineu ordena la construcció de la Catedral d'Ègara sobre les estructures de la primera església, datada entre mitjan del segle IV i l'any 385. Afortunadament, els treballs arqueològics han posat al descobert gairebé la planta sencera de l'edifici, fet que ens ha permès conèixer i reconstruir la configuració inicial de la Catedral: es tracta d'un edifici de tres naus, amb una capçalera tripartita composta per un absis central i dos disposats a banda i banda. Aquesta capçalera, tripartita en origen, és posteriorment substituïda per una capçalera de planta quadrada a l'exterior i semicircular a l'interior, amb tres finestres d'esqueixada simple. La construcció de la capçalera que es conserva, amb absis quadrat exteriorment i arc de ferradura interior coincideix amb l'acabat de l'execució del projecte general catedralici i, per extensió, amb la construcció de l'actual església de Sant Miquel. La datació proposada seria la segona meitat del segle VI.

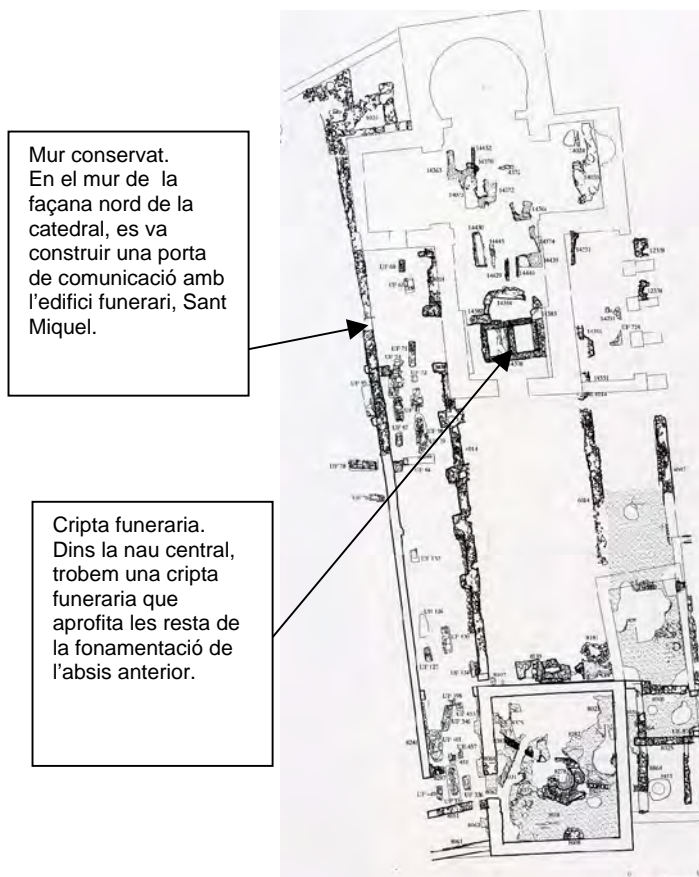
La nau central de la catedral episcopal estava separada de les laterals per una filera de columnes amb capitells, que sustentarien un segon nivell amb finestres que il·luminaven l'espai central. Aquesta nova descripció de la catedral, es completa amb la descoberta d'unes restes identificades amb una cripta funerària dins la nau central. Finalment, als peus de la l'edifici catedralici es va construir un nou baptisteri que va adaptar-se a la caixa central de l'edifici. El baptisteri, recuperat de la fase anterior, va ser adaptat a la nova construcció. La construcció de la capçalera que es conserva, amb absis quadrat exteriorment i arc de ferradura interior coincideix amb l'acabat de l'execució del projecte general catedralici i, per extensió, amb la construcció de l'actual església de Sant Miquel. La datació proposada seria la segona meitat del segle VI.

Reconstrucció de la catedral de tres naus.

Planta general de les restes de la fase episcopal.

Planta general de la catedral amb el baptisteri als peus.

Piscina baptismal episcopal. Antic edifici de la Rectoria.

Les pintures de Santa Maria.

La cúpula de Santa Maria presenta una decoració pictòrica que va sortir a la llum l'any 1937, fruit del treball d'arrencament de les pintures gòtiques. Pel que fa als temes, l'estat de les pintures dificulta la lectura iconogràfica; tanmateix, segons Mancho, les escenes que són visibles des de la nau, són les que expliquen als fidels on resideix l'autoritat religiosa: la traïció i prendiment de Crist, la negació de Sant Pere, l'entrega de les claus a Pere i escenes de Sant Pau. En canvi, les que es veuen des del interior formen una unitat de lectura independent, ja que tracten escenes bíbliques en les quals es relaten les conseqüències de traïr l'autoritat, ja sigui per causes materials (història d'Absalom) o intel·lectuals (relat d'Ahitòfel). El registre següent mostra escenes de la Mare de Déu com a tron de Crist, aclamada pels apòstols i els profetes. Pel que fa a la datació de les pintures, aquestes són contemporànies a l'absis de Santa Maria, de manera que cal acceptar una cronologia de mitjan del segle VI. La tècnica de les pintures és el fresc sobre un fons amb guix emblanquinat irregular. Pel que fa a l'estil, el més característic és l'ús particular de la línia. Pel que fa a la composició, la majoria de figures estan en posició frontal. Per altra banda, la composició general de la volta és la mateixa que mostren les basíliques paleocristianes. En aquest sentit, entre els conjunts més propers cal destacar el Mausoleu de Centelles, datat al voltant del segle IV d.C.

Pintures murals de Santa Maria de Terrassa. Mitjan del segle VI. Detalls.

Pintures murals de Santa Maria de Terrassa. Mitjan del segle VI.

Lectures alternatives.

1. **Primer registre concèntric.** A la part superior de la cúpula absidal apareix un gran cercle amb un motiu format per dos quadrats superposats en diagonal, els quals formen un element estrellat inscrit dins d'un octàgon. Al centre de l'estrella observem una forma parcialment circular, que podria tractar-se d'una Maiestas Domini.
2. **Segon registre concèntric.** Seguidament, trobem un altre registre concèntric configurat per una sèrie d'imatges sense interrupció amb un gran sentit narratiu. La majoria de personatges porten túniques curtes, de mànigues amples, toga i semblen anar descalços. Pel que fa a la temàtica, sembla que les diferents escenes representades fan al·lusió a diferents passatges de la vida i passió de Crist. Fem la lectura circular de les escenes de dreta a esquerra. En primer lloc, trobem un personatge vestit amb túnica llarga, el braç dret aixecat i la mà ben oberta. És envoltat per altres personatges, tots amb nimbe; això ens fa pensar que es tractaria d'apòstols i que, per tant, podria representar alguna escena de la predicació de Crist. Un segon grup, més o menys visible permet identificar un jove nibat embolcallat dins una tela. L'escena s'ha identificat, indistintivament, amb el miracle de la curació d'un cec o el de Llàtzer, o bé amb el baptisme. Una tercera escena sembla tenir lloc en un interior. Tres personatges amb mantell subjectat per un botó porten una mena de porres. A l'extrem esquerre s'entreveuen les restes d'un nimbe crucífer, una clara al·lusió a Crist. Potser ens trobem davant de l'empresonament de Crist o la Flagel·lació. La quarta escena és centrada per un marc arquitectònic. Un personatge masculí amb túnica curta queda centrat al mig de l'edificació. Aquesta escena s'ha identificat amb la presentació de Jesús davant Pilat. Finalment, la cinquena escena té com a element central un crucificat en una creu de tipus grec amb els extrems eixamplats. Podria tractar-se de la crucifixió d'algun dels dos lladres companys de Jesús al Calvari.
3. **Tercer registre concèntric.** Únicament observem restes de figures nimbades, vestides amb toga. Cal pensar que els temes segueixen la línia del primer registre, és a dir, que tractaven passatges relatius a la vida de Crist.

IV.4. El romànic de Santa Maria.

Després d'un procés d'estancament constructiu, el període del romànic suposa la revifalla del conjunt, primer amb l'edificació de Santa Maria (consagrada l'any 1112) i l'arribada de la comunitat monàstica de l'orde de Sant Ruf d'Avinyó i, al mateix segle XII, la construcció de la nau romànica de Santa Pere. A Santa Maria, de l'anomenat primer romànic és la construcció del transsepte, el cimbori, el campanar i la nau de l'edifici. L'edifici que actualment conservem (a excepció de la capçalera, de meitat del segle VI) respon en la pràctica totalitat a la reforma romànica. El primer de gener de l'any 1112 es consagra l'església romànica de Santa Maria, que va substituir l'antiga Catedral d'Ègara. A continuació, proposem una lectura arquitectònica i decorativa de la fàbrica romànica. Pel que fa a Santa Maria, val a dir, presenta un absis quadrat exteriorment i arc de ferradura interior (meitat segle VI). És palesa la diferencia entre el parament de la capçalera i la resta de l'edifici. A la capçalera trobem petits carreus quadrangulars intercalats amb filades de maó pla i pedra plana i llarga i estreta. Per altra banda, a la nau, el transsepte i el campanar trobem una pedra escapçada i escairada de forma rectangular i allargada. La façana presenta les arcuacions cegues i bandes llombardes tan característiques de l'anomenat primer romànic. Entre els edificis més propers, cal destacar l'església de Santa Maria de Barberà del Vallès, entre d'altres. Al lateral sud de la nau, adossat al braç del transsepte, es conserva un pòrtic obert mitjançant quatre arcs de mig punt amb contraforts exteriors.

Al mur oest es conserven dues làpides amb inscripcions que commemoren la defunció de dos personatges. Al text distribuït en quatre registres, podem llegir:

III K (a) L (endas) AP (r) ILIS

OB(iiit) ARNALd(us) BER

NARdI PBR [---]

[---] I RI [---]

La làpida ha estat datada al segle XII, en haver-se localitzat un document que esmenta a Arnau Bernat, prior de Terrassa.

OB (iiit) PETR (us) DE TOUDEL

MILES XI K (a) L (endas) OCTO

B(is) ANO M CC XL VIII

Pere de Toudell, mort el 21 de setembre de 1248, va ser un dels propietaris del castell de Toudell. L'església de San Miquel de Toudell depenia del priorat agustinià de Santa Maria.

L' interior de Santa Maria presenta una planta de creu llatina, volta de canó apuntada i un cimbori octogonal que al mateix temps suporta, a la part superior, un campanar de planta quadrada coronat amb coberta de quatre vessants.

Cal afegir també la decoració pictòrica romànica de la fornícula del braç sud del transsepte. Es tracta d'una pintura al fresc descoberta l'any 1917, quan es va retirar un altar barroc que tapava la fornícula. Els frescos narren el martiri de Sant Tomàs Becket, arquebisbe de Canterbury, a mans d'homes armats fidels a Enric II d'Anglaterra, el 20 de desembre del 1170. La datació d'aquestes pintures es situa a cavall entre els segles XII i XIII.

Martiri Tomás Becket.

Un cop analitzat el conjunt mural que decora l'absis, ens manca conèixer l'altre cicle mural present a l'església, en aquest cas els frescos que narren el martiri de l'arquebisbe de Canterbury, Tomas Becket. Val a dir que els frescos que decoren l'absidiola d'aquest braç sud del transsepte van ser descoberts l'any 1917. L'absidiola havia estat tapiada l'any 1612 per instal·lar-hi davant un petit altar barroc. Òbviament, no podem iniciar l'anàlisi del cicle mural sense conèixer aquest episodi. En aquest sentit, val a dir que Becket va ser martiritzat i assassinat a la catedral de Canterbury per homes fidels a Enric II. El fet, que va tenir lloc el 29 de desembre de 1170, va ser el desenllaç de les constants disputes entre Enric II, que volia ser monarca absolut tant del seu regne com de l'Església, i Tomás Becket, que defensava l'austeritat i la jerarquia eclesiàstica. Tomas Becket proclama l'encarnació humana de la voluntat divina i excomulga el rei i els seus fidels; d'altra banda, el rei, com a representant del poder laic, acusa l'església de malversació de fons. L'estiu de 1173 el màrtir ja havia estat canonitzat per Alexandre III, fet que va permetre la ràpida difusió del seu culte. Òbviament, la datació proposada parteix d'aquesta dada concreta. Les pintures poden ser datades entre finals del segle XII i principis de la centúria següent.

La composició s'articula en tres registres.

Ascensió

Fig.27. Absidiola sud de Santa Maria. Pintures de Sant Tomàs Becket.

El registre del mig és separat del registre inferior a través d'una franja vermella on, en blanc hi ha la llegenda següent: *mas bo () sancta plus valet arte sua*. A sota d'aquesta franja hi ha una senefa geomètrica sobre fons ocre. D'aquestes franges pengen uns cortinatges amb arcuacions on hi podem llegir una inscripció.

El registre superior està presidit per la figura de Crist en Majestad, la Maiestas Domini, inscrita en la mandorla mística. Crist fa l'acció de beneir dos personatges disposant simètricament un objecte (possiblement un llibre obert) al cap de cadascun dels personatges. Pel que fa a la identificació, cal pensar que es tracta de Tomàs Becket (a la seva dreta) i el diaca Edward Grim (a l'esquerre). Becket porta el pal·li o atribut dels arquebisbes, barba i el cabell roig. El que interessa destacar és l'aprovació per part de Crist de l'actuació d'ambdós personatges. No hi ha cal element que ens permeti identificar Edward Grim si no és la decidida participació que aquest diaca va tenir durant el martiri del Sant.

En el registre del mig trobem tres escenes relacionades amb el martiri del sant. **A l'esquerra** de l'espectador se'ns mostra l'acusació i l'escarniment de l'arquebisbe, que va vestit de cerimònia atès que va ser sorprès a la catedral durant les vespres. Porta casulla, túnica vermella, mitra i bàcul. Tres personatges l'escometen, l'acusen i un d'ells frisa per treure l'espasa.

La segona escena és l'assassinat de Tomàs Becket. Al centre l'arquebisbe, darrere seu el diaca que el recull i l'intenta defensar, i dos agressors, un a cada costat del màrtir. Un dels agressors té enlaire l'espasa amb la qual ha tallat la part superior del cap de sant Tomàs, just per la part que tapava la mitra. El segon agressor talla el cap del sant i una part del braç amb el qual el diaca intentava protegir-lo.

En la tercer escena, dos personatges deposen sant Tomàs en el sepulcre, mentre la seva ànima puja al cel portada per dos àngels. El personatge de la nostra dreta és el mateix que surt a les escenes anteriors i que s'identifica amb el seu diaca Edward Grim. El personatge de la nostra esquerra, amb barba, bé podria ser Joan de Salisbury, capellà de Tomas Becket. La part més interessant d'aquesta escena és l'ascensió de l'ànima, idealitzada, jove.

Façana i nau de l'església de Santa Maria.

V. El martyrium: Sant Miquel.

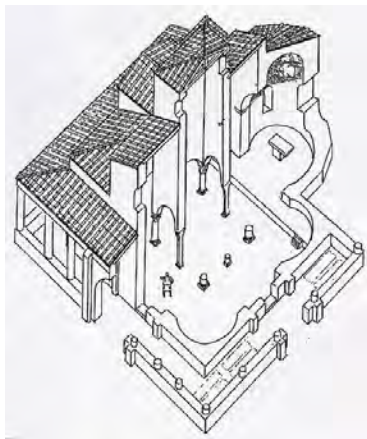
Sant Miquel és l'edifici més genuí i singular del conjunt que conformen les esglésies de Sant Pere, tant per la seva arquitectura com per la funcionalitat funerària. Josep Puig i Cadafalch va ser un dels primers en intervenir en el conjunt. El pensament que l'església de Sant Miquel era originàriament un baptisteri va fer que realitzés una excavació a l'interior, entre les columnes, per tal de localitzar la suposada pila baptismal. La troballa d'un fons gruixut de morter va ser suficient perquè Puig confirmés la funció de baptisteri de Sant Miquel. Tanmateix, aquesta hipòtesi ja va ser rebutjada l'any 1991 durant la celebració del I Simposi Internacional sobre les Esglésies de Sant Pere, i definitivament corroborada durant la intervenció arqueològica de 1996. En aquest sentit, val a dir que no ens trobem davant d'un baptisteri, sino d'un martyrium o edifici d'ús funerari. La troballa d'un corredor extern amb enterraments confirma aquesta funcionalitat de l'edifici.

Es tracta d'un edifici de planta quadrada, que presenta a l'est un absis sobreaixecat, de planta de ferradura interior i heptagonal a l'exterior, amb tres finestres d'esqueixada simple. A l'espai central s'enlaira una cúpula sostinguda per vuit columnes amb bases, fusts i capitells de tradició romana, derivats del corinti. A l'exterior, trobem un corredor funerari exterior del qual s'ha perdut la coberta. Pel que fa a les cobertes, l'absis presenta una coberta original amb volta de quart d'esfera, mentre els braços de la creu grega presenten sengles voltes d'aresta construïdes en època moderna i realitzades amb maons. El més interessant d'aquest edifici és **l'espai central** delimitat per vuit columnes, que suporten uns arcs peraltats, dos per cada costat, damunt dels quals s'aixequen quatre panys de paret i quatre fornícules als angles que serveixen de base a la cúpula, amb la qual cosa s'aconsegueix passar del quadrat a l'octògon. Malgrat les reduïdes dimensions de l'edifici, es tracta d'una estructura força complexa. Les vuit columnes que sostenen el cos central elevat estan formades per un conjunt de basament, fust i capitells diferents entre si reaprofitats o provinents d'altres edificacions anteriors a la construcció. Des del punt de vista estilístic, Puig i Cadafalch distingeix tres tipus de capitells. Materials: base (gres); columna (granit i marbre blanc 50%); capitell (marbre blanc 60% i gres). Motius: fulles obertes, volutes i fulles d'acant.

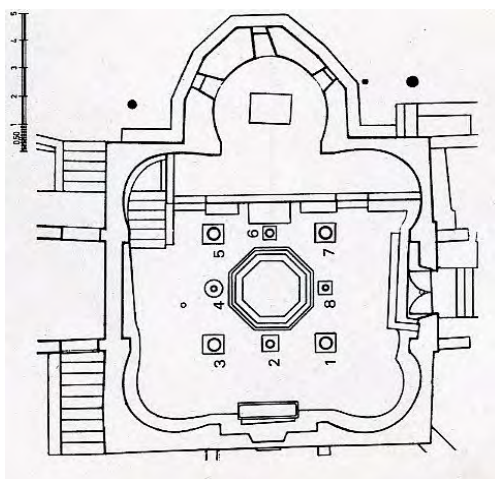
Sota l'absis de Sant Miquel es conserva una cripta subterrània dedicada a Sant Celoni, el qual rebé el martiri a Calahorra l'any 301, junt amb Emeteri. L'espai està definit per un corredor estret, d'est a oest, construït amb volta de canó i recobert amb maons, que dona

entrada a un absis tricònic o una capella trilobulada. Unes voltes esfèriques cobreixen les absidioles i una volta de quatre punts l'absis central

L'absis presenta una decoració pictòrica original recentment restaurada. En primer lloc, pel que fa a la cronologia, cal situar les pintures en el moment de construcció de l'edifici, entorn de principis del segle VI. El nivell superior presenta una gran màndorla o ametlla mística de forma el·líptica presidida per la figura de Crist entronitzat sostenint el llibre amb la mà esquerra. Encara es pot llegir l'inscripció "Emmanuel", que confirma el caràcter diví de l'escena. Sostenint l'ametlla amb la punta dels dits es representen quatre àngels nimbats. En el registre inferior, dos grups de sis personatges a banda i banda, genuflexionats, adrecen el cos cap a la divinitat. El tema iconogràfic sembla una teofania o visió de Crist amb els dotze apòstols.

Reconstrucció de l'edifici funerari

Planta de Sant Miquel. Segle VI.

Columnes

Les vuit columnes que sostenen el cos central elevat estan formades per un conjunt de basament, fust i capitells diferents entre si reaprofitats o provinents d'altres edificacions anteriors a la construcció. Des del punt de vista estilístic, Puig i Cadafach distingeix tres tipus de capitells. Materials: base (gres); columna (granit i marbre blanc 50%); capitell (marbre blanc 60% i gres).

Motius: fulles obertes, volutes i fulles d'acant.

a). Capitells 4,5,7,8.

És el grup més antic; realitzats en marbre blanc; peces d'època tardo-romana, no posterior al segle V.

b). Capitells 2 i 6.

Marbre. Imitació del capitell corinti i compost romans.

c) Capitells 1 i 3.

Pedra local, gres. Fulles simples i volutes aplanades.

Planta i alçat actual de l'edifici de Sant Miquel.

Les pintures de l'absis.

L'absis presenta una decoració pictòrica original que recentment ha estat restaurada, fet que ha permès conèixer la totalitat de la composició conservada. En primer lloc, pel que fa a la cronologia, cal situar-la en el moment de construcció de l'edifici, entorn de principis del segle VI. Contràriament, els estudis de M.Guàrdia i Carles Mancho apunten una datació a l'entorn del segle X, basant-se en el simbolisme. La composició està articulada en dos registres.

El **registre superior** és circular i ocupa la part més alta del quart d'esfera. Actualment només és visible una forma ametllada, amb restes d'un possible nimbe crucífer. Es tracta d'un crist en Majestat, amb un llibre a la mà dreta i dins una màndorla subjectada per quatre àngels. També trobem la presència del sol i la lluna. Pel que fa al **registre inferior**, una franja gruixada de color vermell delimita la separació entre els dos registres. El registre inferior està disposat a manera de fris. A la part central apareixen cinc cercles dissenyats amb doble traç. El cercle central va decorat amb un crismó de color vermell inscrit dins l'interior de color blanc. A banda i banda dels cinc cercles se situen 12 personatges que fan una mena de reverència i genuflexió (apòstols). Des del punt de vista iconogràfic, trobem un programa complex. Hi ha disparitat a l'hora d'identificar l'episodi: Visió d'Ezequiel; Visió Apocalíptica de Sant Joan a Patmos; Ascensió de Crist. André Grabar proposa una interpretació que considero essencialment encertada. Grabar posa l'exemple de les pintures de Baouît, on una teofania és contemplada pels dotze apòstols i la Verge. Segons ell, l'escena no representa una Ascensió, sinó que, igual que

Sant Miquel de Terrassa, estem davant d'un moment de transició en el qual teofania es contemplada per dotze apòstol clarividents.

Com a conclusió, i en paraules d'A.Grabar, definim els frescos de Sant Miquel com un gran disseny miniat que mostra l'herència del món antic mitjançant la plàstica carolingia, just al límit d'aquest Imperi.

Pintures que decoren l'absis de Sant Miquel. Segle VI.

Pintures que decoren l'absis de Sant Miquel. Segle VI.

L'edifici parroquial de Sant Pere

L'edifici de Sant Pere, lloc de culte destinat als laics, tanca el gran complex episcopal. Aquest edifici de nova planta presentava tres naus, amb un doble transsepte sobresortint i capçalera trilobulada. La portada d'entrada era situada a l'est, davant mateix de la porta romànica actual. En una etapa posterior, el presbiteri es va pavimentar de nou amb un mosaic d'estil romà i, al lòbul central, s'hi va construir el que convenim d'anomenar "retaule petri", que presenta pintura mural. La part superior pren la forma semicircular de l'absis i està organitzada en dues rengleres d'arcuacions, que formen quatre fornícules inferiors i dues de superiors. El rectangle emmarcat inferior presenta una sèrie de figurants que semblen formar part d'alguna escena; la lectura iconogràfica que s'hi ha donat relaciona les escenes amb l'Antic Testament: podria tractar-se dels hebreus en el forn de Babilònia i el rei Nabucodonosor, o bé el pas del Mar Roig. La decoració de l'espai semicircular superior presenta cinc personatges alats i aureolats vestits amb túnica llarga. A dalt, i flanquejant les dues fornícules superiors, apareixen dos àngels nimbats amb quatre ales. A cadascuna del nínxols inferiors, s'hi endevina la representació del tetramorf: els símbols dels quatre evangelistes amb els llibres corresponents. D'esquerra a dreta de l'espectador, l'àngel de Sant Mateu; el lleó alat de Sant Marc; el bou alat de Sant Lluc i l'àguila de Sant Joan Evangelista. La cronologia del retaule petri l'hem de situar a partir del segle VI, data de construcció i decoració del primer absis.

Fig. 25. Reconstrucció de l'edifici parroquial de tres naus de Sant Pere.

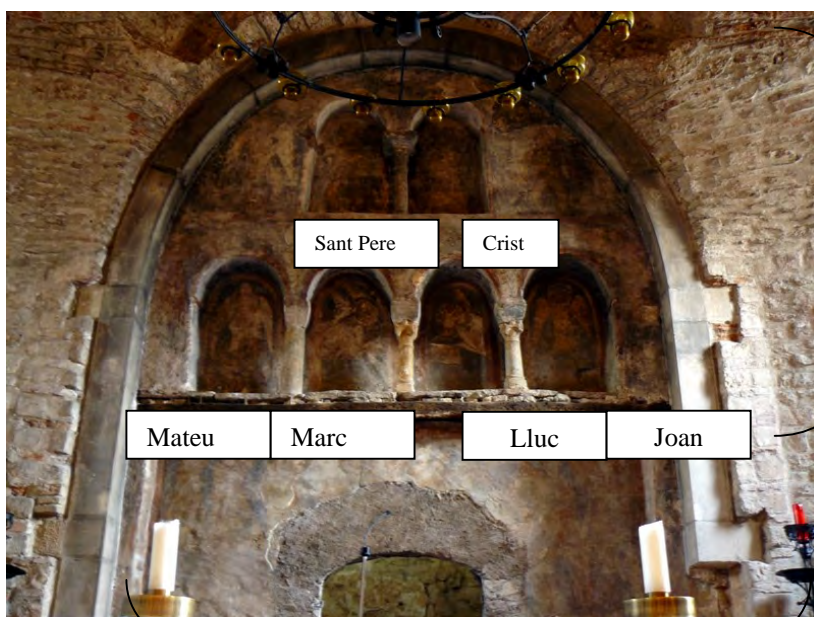
V. Període Alt Medieval (SS.VIII-X)

Les invasions musulmanes de la Península marcaran la fi de l'etapa de més esplendor del conjunt episcopal. Els musulmans entraren a la tarraconenses l'any 717 i el 725 ocuparen tota la Septimània. Aquesta invasió no va suposar cap destrucció ni saqueig als edificis del bisbat. No es descarta una certa continuació de l'estructura episcopal com a receptor del fisc de l'Estat Emiral. L'any 801, amb la conquesta de Barcelona per part de Lluís el Pietós, es materialitzà l'organització territorial, l'anomenada Marca Hispànica, i es traslladà el front del domini musulmà al Llobregat. El bisbat de Barcelona ostentà de nou l'hegemonia que havia perdut l'any 450, encara que Ègara no va recuperar mai més la seva episcopalitat.

Fig. 26. Lòbul central de l'edifici parroquial de Sant Pere amb el retaule petri.

L'any 1895, en extreure de l'altar major el retaule barroc, hom trobà un mur de pedra i fang que tapava l'absis i que servia per a sostenir el retaule. Quan enderrocaren aquest mur, aparegué un segon mur amb fornícules i pintures murals. L'estat de conservació de les pintures murals, tot i els desperfectes causats per el pas del temps i la instal·lació del retaule barroc, permet identificar bona part de les imatges representades.

Les pintures estan dividides en dues parts per una vida de fusta. A la **part superior** hi ha representats un serafí i un querubí, a l'espai entre les fornícules superiors i la corba que delimita l'espai del retaule. Entre les dues rengleres de fornícules hi ha cinc àngels més. Altres 3 àngels més situats als carcanyols que separen les fornícules, reposant sobre els capitells de les columnes.

A les **fornícules** hi ha representats personatges vestits amb túniques. A les fornícules de dalt, a la dreta, un personatge amb una creu al pit, que s'ha identificat com a Crist. A l'esquerra, un personatge molt semblant, que s'ha identificat com a Sant Pere. A la segona filera hi ha representat el Tetramorf, o els símbols del quatre evangelistes. L'home de Mateu, el lleó de Marc, el bou de Lluc i l'àguila de Joan.

A la **part inferior** del retaule es representa una escena gens clara, a causa del seu mal estat de conservació. A l'esquerra hi ha tres homes amb túniques llargues alçant la mà esquerra. A sobre de l'obertura de la porta hi ha uns personatges, dos dels quals tenen els braços enlairats com si preguessin o aclamessin algú. La interpretació d'aquesta escena no és gens clara. Interpretacions iconogràfiques: el pas de la Mar Roja; la Transfiguració de Jesús; homes que admiren la Teofania de la part superior (interpretació més encertada).

Es tracta d'un conjunt d'una escassa qualitat tècnica. Les proporcions de les figures no s'acosten a la concepció de la pintura romànica ni tampoc a la de pintures clàssiques, heretades del món tardoantic i carolingi. La frontalitat és un tret principal, sense cap recerca de moviment. La mida de les figures s'adapten a l'espai que ocupen. Grans ulls ametllats marcats per una línia molt fosca. La cronologia s'ha basat en les raons estilístiques referides al color, l'ús de la línia o la manca d'ornamentació. Potser caldria situar el retaule a la darreria del segle X. La seva relació amb la decoració mural de Santa Maria i Sant Miquel és nul·la. S'acosten a conjunts murals com els de Pedret.

Pel que fa a la datació, doncs, és gairebé segur que el retaule mural i el mosaic del paviment són contemporanis a la reforma de l'església.

VI. Romànic (SS.XI-XIII)

L'església parroquial de **Sant Pere** també es reestructurarà i es convertirà en la més gran de les tres. A final del segle XII, la nau romànica de Sant Pere fou afegida de forma sobtada i sense cap enllaç coherent amb les estructures existents de l'etapa episcopal de l'edifici. La principal decoració romànica de Sant Pere és la cornisa esculpida de la façana principal, on s'hi situa una línia de trenta-cinc permòdols esculpits, amb caps humans de fisonomia arrodonida. A sobre dels permòdols, la cornisa presenta decoració escultòrica, encara que avui en dia està pràcticament desapareguda pel seu deplorable estat de conservació. Tan sols hi podem identificar alguns animals, temes vegetals, algun tipus de planta i éssers fantàstics o personatges grotescos. A finals del segle XII, es du a terme una important remodelació a l'església de Sant Pere. Es destrueix la nau sud de l'antiga església episcopal i es construeix l'actual nau romànica, que s'afegeix a la capçalera i el transsepte anteriors. Aquesta nau fou afegida a la capçalera anterior brusquement i sense cap enllaç coherent. La nau és més estreta que el transsepte. Un gran arc apuntat de pedra, diferent a la resta d'arcs, acaba amb una mènsula amb motllura múltiple a cadascun dels extrems. Adossat a aquest que sembla posterior, n'apareix un toral de mig punt, que dóna lloc a un espai cobert amb maó pla, i el mur arrenca un arc truncat en direcció a la nau. Un doble arc toral apuntat, un pilar amb planta de creu que també és visible a l'exterior, dóna entrada a la nau romànica. El parament, la decoració de la cornisa i l'estructura del mur acaben de manera sobtada amb l'arrencament d'un mur transversal que no concorda gens amb l'estructura de l'edifici. Seguint en direcció al transsepte, apareix el pilar de planta en creu amb línia d'imposta motllurada, també present a l'interior de la nau en el punt on comença la del segle XII. Entre aquest pilar i el cos lateral del transsepte, un mur irregular i l'arrencada d'una volta transversal a la principal completen aquest estrany espai entre la nau romànica i el transsepte elevat que també observàvem a l'interior.

Seqüència constructiva de la capçalera- transepte:

1). La primera etapa la constitueix l'absis trilobulat, construït al segle VI.

- 2). La segona etapa es fonamenta en una reestructuració interior de la mateixa capçalera, amb la col·locació del retaule d'obra al lòbul central i la pavimentació amb mosaic sobreaixecant el nivell anterior (finals s.XI-p.s.XII).
- 3). La tercer etapa afegiria o readaptaria part dels braços laterals del transsepte-en ple estil romànic-. Una mica més tard s'hi annexaria la nau romànica de finals del segle XII.

Fig. 29. Nau romànica de l'església de Sant Pere.

VII. Gòtic. (SS.XIV-XV).

Pintura mural.

El període gòtic no va suposar una gran transformació al recinte de Sant Pere. De fet, els canvis introduïts per l'art gòtic només són palpables en el camp de la pintura, mural i sobre taula, atès que des d'un punt de vista arquitectònic els edificis preexistents no van patir cap modificació. En primer lloc, pel que fa a la pintura mural, hem conservat dos excepcional exemples. Santa Maria va mantenir la decoració mural gòtica fins l'any 1937, en què s'arrencaren les pintures que es conservaven. La conca absidal presentava al coronació de la Mare de Déu, mentre que els registres inferiors presentaven diverses

escenes: l'Anunciació, la Predicació de Sant Joan Evangelistes, els apòstols davant del cos de la Mare de Déu, la Dormició, l'Assumpció de la Mare de Déu i la Incredulitat de Sant Tomàs. La datació en funció del seu estil lineal ens situa en un panorama de gòtic incipient, al segle XIII.

Per altra banda, la nau nord de Sant Pere ha conservat restes de pintura mural del primer gòtic, realitzades probablement a meitat del segle XIV. Pel que fa a la lectura iconogràfica, trobem diferents escenes relacionades amb la Passió de Crist (Crucifixió, Davallament de la Creu), així com un apòstol i Santa Llúcia, flanquejada per dos àngels. D'aquest mateix període i estil es conserva una talla de fusta de la Mare de Déu, que es situava en algun altar de l'església de Santa Maria, on està ubicada des de la segona meitat del segle XX.

Fig. 30. Pintura mural gòtica de l'absis de Santa Maria.
Retaules.

Fig. 31. Pintura mural gòtica de la nau de Sant Pere.

Del període gòtic hem conservat importants retaules, que van ser encarregats a prestigiosos artistes i artesans de l'època a Catalunya. El primer edifici que va estrenar nou retaule va ser l'altar major de **Sant Pere**. La seva confecció es va encarregar a Lluís Borrassà, un dels pintors més importants de l'anomenat gòtic internacional. El document de contracte del retaule és de l'any 1411. Actualment, el Museu de Terrassa conserva tretze de les taules que conformaven el retaule de Sant Pere; altres dues formen part de col·leccions privades i les quatre restants estan desaparegudes. A la part més alta del retaule es representa la figura del Salvador, sobre el Calvari; a la seva dreta, els quatre Evangelistes amb els respectius símbols del tetramorf. Al carrers de la dreta, "Sant Pere *in cathedra*" com a primer Papa; "Triomf dels apòstols Pere i Pau davant de Simó el Mag" i

sota, el “Quo Vadis” i la “Crucifixió de Sant Pere”. Als carrers de l'esquerra, “Lliurament de la clau” i “Vocació de Sant Pere”, i, al registre inferior, “Sant Pere alliberat de la presó” i la “Resurrecció de Tabita”.

Fig. 32. Retaule major de Sant Pere, de Lluís Borrassà. Segle XV. Actualment a l'antic edifici de la Rectoria.

El **retaula de l'altar major de Sant Miquel** és obra dels pintors Jaume Cirera i Guillem Talarn, deixebles del pintor Bernat Martorell. El retaula fou iniciat per Cirera, i després de la seva mort l'any 1450 va ser acabat per Talarn. Les escenes que s'hi representen estan relacionades amb Sant Miquel i s'ordenen a l'entorn del Judici Final, representat al pinacle central. La taula central representa l'arcàngel pesant les ànimes (Psicostasi) i triomfant sobre les forces del Mal. A la dreta, l'aparició de l'arcàngel a la muntanya de Garganus, i, a sota, una doble escena: la “Celebració d'una missa i àngels salvant ànimes del purgatori”. Al carrer de l'esquerra, la “La lluita del àngels i els dimonis” i, a sota, els àngels davant Sant Pere introduint al Paradís les ànimes dels justos. Al centre de la predel·la s'hi representa el “Descendiment” i, als costats, la “Flagel·lació” i la “Resurrecció”.

Fig. 33. Retaule major de Sant Miquel, de Jaume Cirera i Guillem Talarn, 1450.

El 27 de desembre de l'any 1458 es decidí la construcció d'un nou retaule per vestir un dels altars de Sant Pere. El retaule s'encarregà al pintor Jaume Huguet, un dels artistes més prestigiosos del moment. La iconografia del retaule és de doble advocació; el cos principal és dedicat als sants Abdó i Senén, i el bancal als sants metges Cosme i Damià. Al cimacle s'escenifica la crucifixió de Crist, tema habitual en els retaules gòtics. L'espai central és ocupat per una gran taula central, amb sant Abdó i sant Senén vestits de prínceps perses. La taula superior lateral, a la dreta de l'espectador, representa la "Compareixença dels sants davant de l'emperador Deci". Davant de la negativa d'adorar

els Deus pagans que exigia Deci, són condemnats per l'emperador a morir dins d'un fossat devorats per feres. Abdó i Senén estan agenollats en posició de pregària. La taula superior lateral, a l'esquerra de l'espectador, representa la "Decapitació dels Sants", ordenada per l'emperador després del fracàs del sistema anterior. Un dels Sants acaba decapitat pel seu botxí. La taula inferior clou la història amb una escena posterior a la vida i la mort dels sants, concretament el trasllat al segle X de les restes dels seus cossos, dins d'uns barrils, als monestirs d'Arles-sur-Tech.

La predel·la és protagonitzada pels sants metges Cosme i Damià. La taula central, està presidida pels sants titulars, dempeus, beneint amb les mans dretes i subjectant llurs atributs mèdics, ofici que desenvolupaven de forma altruista mentre difonien la fe cristiana. Aquest fet va provocar la seva persecució i martiri per part de Lísies. La taula de l'esquerra plasma la decapitació dels sants, agenollats a terra i acompanyats dels seus tres germans, tal com explica la "Llegenda Daurada". Un botxí s'encarrega de decapitar-los mentre Lísies dirigeix l'operació. La taula de la dreta relata una de les històries més habituals relacionades amb els miracles dels sants metges, la del "trasplantament d'una cama". Els dos metges són assistits durant la intervenció per dos àngels que subjecten l'instrumental. Aquesta història es basa en el fet de la intervenció de la cama gangrenada d'un dels vigilants de la basílica, que en honor de Cosme i Damià, havia aixecat el Papa Fèlix. Els metges, sabedors del recent enterrament d'un etiop al cementiri, li seccionen una cama i la utilitzen per al vigilant.

Fig. 34. Retaule dels sants Abdó i Senén, de Jaume Huguet, 1460-1461.

VIII. L'etapa moderna. Segles XVI-XVIII.

Durant el segle XVIII, l'antiga parròquia de Sant Pere intentarà revifar-se. Es construeix una nova capella a la part nord de la nau , la capella de Sant Valentí, que fou beneïda l'any 1685. La volta de la capella està decorada, a cadascun dels angles, per les figures del quatre evangelistes, agenollats o asseguts sobre núvols, amb els corresponents llibres dels evangelis a la mà. La clau de volta està decorada amb una corona de llorer amb el colom de l'Esperit Sant.

Durant el període Renaixentista, també s'elaboren retaules per a la decoració del recinte. Destaquen el retaule de Santa Llúcia (1546), el retaule de Sant Roc (1564), els retaules de la Mare de Déu del Roser (1587) i el Major de Santa Maria, dedicat a Sant Ruf (1612), Durant el període Barroc, també es van erigir prolífics retaules a l'església de Sant Pere. El primer retaule d'estil barroc de l'església de Sant Pere, probablement de finals del segle XVII, avui dia es troba als fons de la capella de Sant Valentí.

Fig. 35. Retaule barroc de l'església de Sant Pere. Actualment a la capella de Sant Valentí.

X. BIBLIOGRAFIA.

- AINAUD DE LASARTE, Joan, *Los templos visigótico-románicos de Terrassa*, Madrid, 1976. Reedició sota el nom *Les Esglésies de Sant Pere*, IMCET, Terrassa, 1990.
- ALCARAZ, Joan, *Las Iglesias de Sant Pere de Terrassa: un legado del tiempo de los visigodos*, Terra Nostra, Barcelona, 1979.
- FABRE, Georges; MAYER, Marc et RODÀ Isabel, *Epigrafia romana de Terrassa*, Universitat Autònoma de Barcelona, Junta Municipal de Museus de Terrassa, Terrassa, 1981.
- FERRAN, Domènec, *Les esglésies de Sant Pere de Terrassa*, Institut Municipal de Cultura i Esports, Terrassa, 1990.
- FERRAN, Domènec, *Ecclesiae egarenses. Les esglésies de Sant Pere de Terrassa*, Lunweg, Barcelona, 2009.
- GARCIA I LLINARES, Gemma; MORO I GARCIA, Antonio et TUSET I BERTRÁN, Francesc, *La Seu episcopal d'Ègara, arqueologia d'un conjunt cristià del segle IV al IX*, Documenta 8, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Tarragona, 2009.
- GUARDIA, Milagros, "Sant Thomas Becket i el programa iconogràfic de les pintures murals de Terrassa, *Locus Amoenus*, nº 4, 1998, pp.37-58.
- JUNYENT, E., "Las iglesias de la antigua sede de Egara", *Ampurias*, vol.XVIII-XVIII, 1955-56, PP.79-96.
- MORO, Antoni, "El Conjunt de sitges alt-medievals de Sta.Maria d'Ègara per a l'emmagatzematge de cereal", *IV Congreso de Arqueología medieval española*, 1993, pp.619-624.
- PALOL,P.de, "La Basílica paleocristiana de Terrassa, la antigua Egara", a *Arqueología cristiana de la España romana: siglos IV-VI*, Madrid-Valladolid, 1967, pp.45-51
- PUIG I CADAFALCH, Josep, *La seu visigòtica d'Ègara*, Barcelona, 1936.
- PUIG I CADAFALCH, Josep, *Noves descobertes a la catedral d'Egara*, Barcelona, 1948.
- RIAÑO, J.F., "Iglesias de Sant Miguel, Santa María y Sant Pedro de Terrassa", *Boletín de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando*, XVI, Nº160, Madrid, 1986, pp.312-317.
- SERRA-RÀFOLS, Josep, "Las excavaciones de Santa María de Ègara", *Terrassa*, IX, núm.997, 1947.

V.V.A.A. *Catalunya romànica*, vol.XVIII, *El Vallès Occidental. El Vallès Oriental*, Barcelona, 1991, pp. 231-267.

V.V.A.A. *Les Esglésies de Sant Pere: de Seu episcopal a conjunt monumental: II taula rodona*, Centre d' Art romànic català (ARCAT), Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2001.

V.V.A.A. *La memòria de les Esglésies de Sant Pere, 1850-1950: catàleg de l'exposició celebrada del 26 de juny de 2002 al 3 de març de 2003*, Museu de Terrassa, 2002.

LA SEU D'ÈGARA EN EL TEMPS

Segle II aC – Poblament ibèric

Segle III aC – Municipi romà d'Ègara

Segle IV dC – El municipi es
cristianitza

Segle V – Bisbat d'Ègara

Segle VII – Invasions musulmanes i
final del Bisbat

Segle XII – Reconstrucció del conjunt
en estil romànic

Municipi Flavi d'Ègara (els romans s'estenen per la península i arriben a la regió)

Els romans es cristianitzen. Construcció d'una primera basílica i un centre de culte cristià

Constitució del Bisbat d'Ègara i construcció de les tres esglésies: Catedral de Santa Maria, edifici funerari de Sant Miquel i església parroquial de Sant Pere. El bisbat desapareix arrel de les invasions musulmanes

Durant l'edat mitjana, es tornen a utilitzar els edificis, renovant-los per uns nous usos: més petits (ja no hi ha bisbe) i al nou estil del moment: el romànic

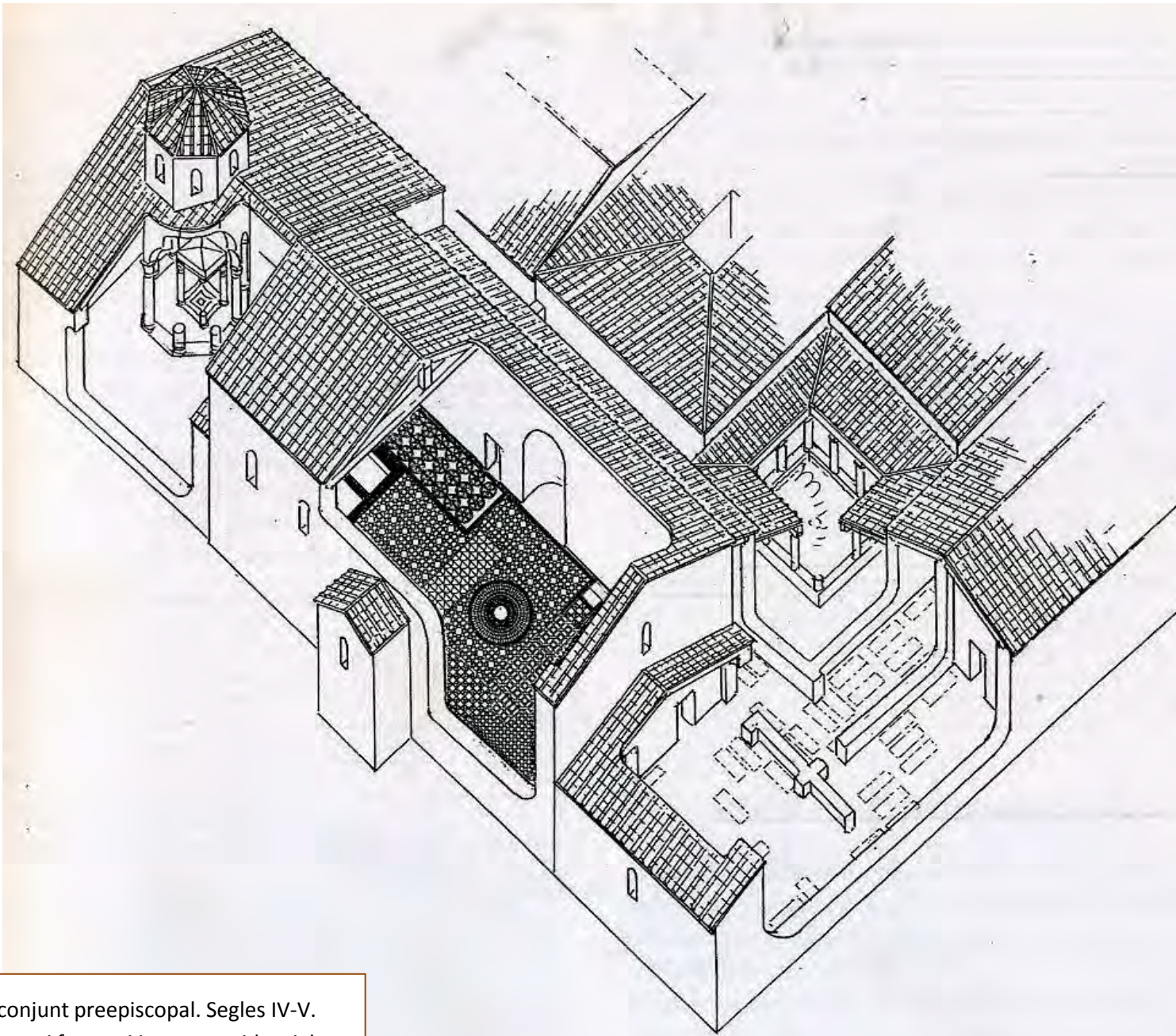

Reconstrucció virtual del complex episcopal.

ANNEX 5

ANNEX 5

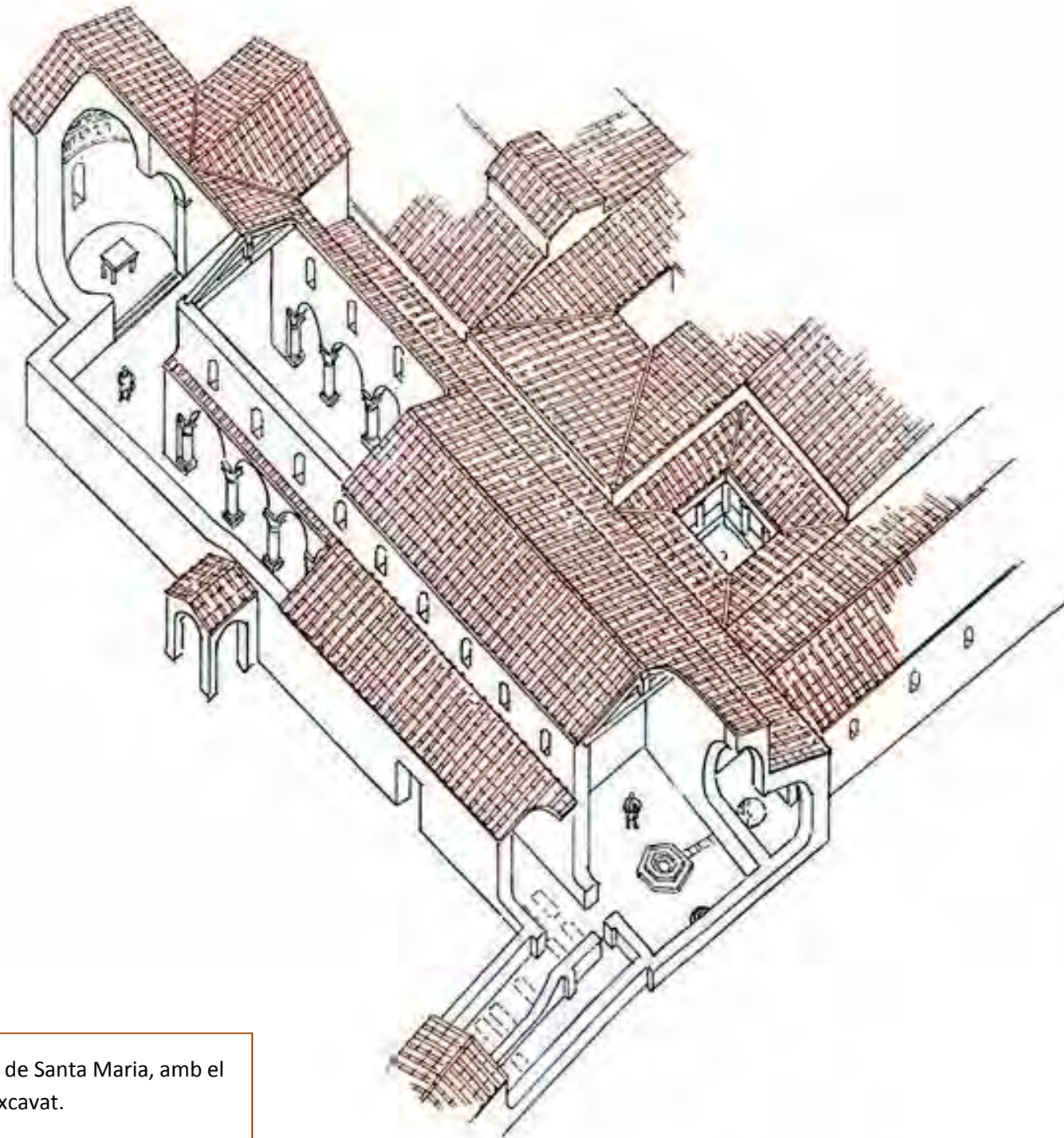

Reconstrucció del conjunt preepiscopal. Segles IV-V.
basílica, baptisteri, espai funerari i sector residencial.

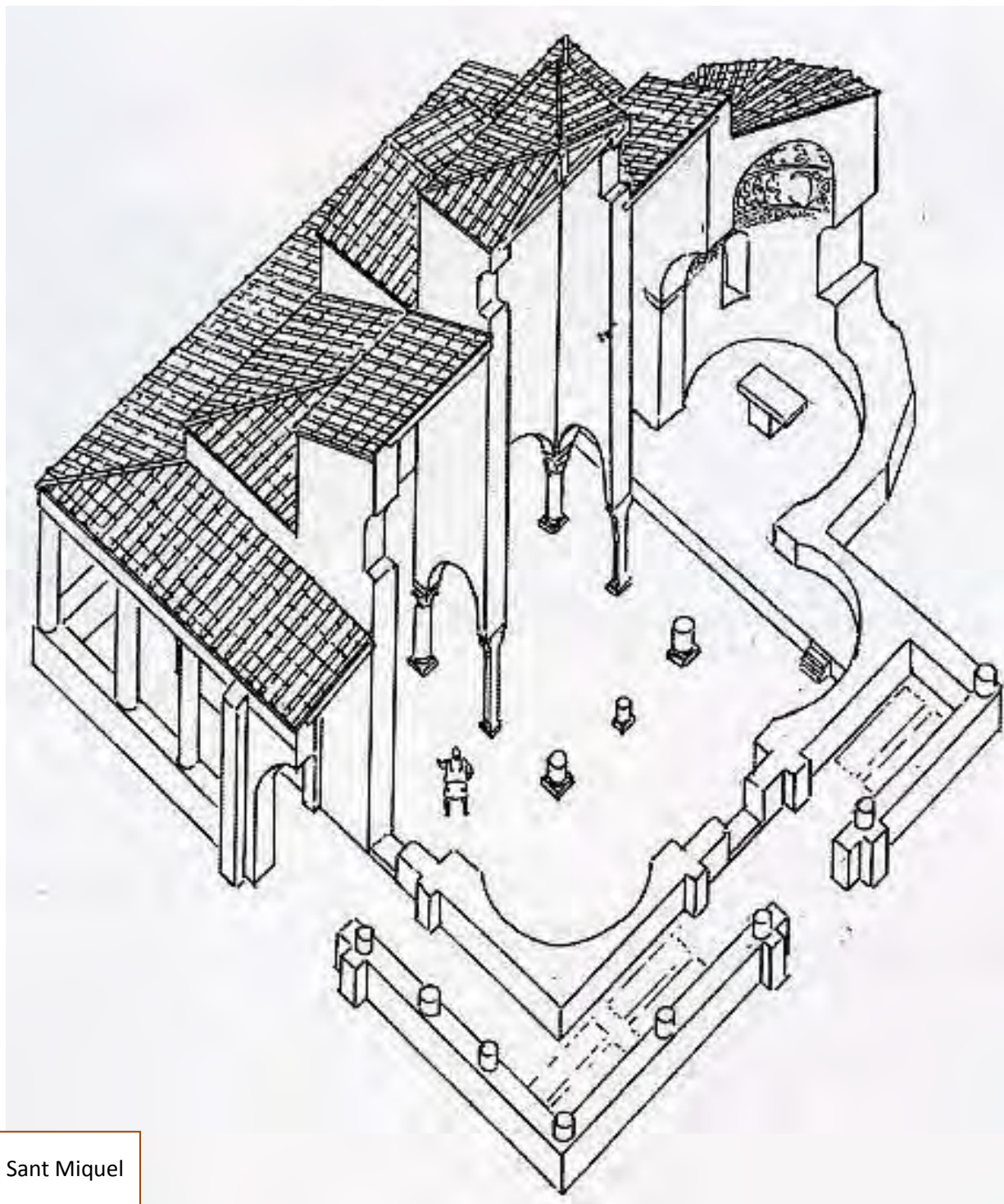
Fotografia de les pintures murals de Santa Maria.

ANNEX 5

ANNEX 5

Reconstrucció de la Catedral de Santa Maria, amb el baptisteri excavat.

ANNEX 5

Reconstrucció de l'edifici funerari de Sant Miquel

Fotografia pintures murals de Sant Miquel

ANNEX 5

NO POSIS LÍMITS A LA CULTURA!

LA SEU D'ÈGARA PER A TOTHOM

El nou projecte educatiu accessible
del Museu de Terrassa

La Seu per a Tothom pretén ser un projecte de futur per al desenvolupament d'activitats educatives, al conjunt monumental de la Seu d'Ègara, adaptades per a persones amb necessitats educatives especials

CONCERTA JA LA VISITA
COMENTADA A LA SEU
D'ÈGARA ADAPTADA!

SERVEI EDUCATIU DEL MUSEU DE TERRASSA

Telèfon: 93 789 27 55 / 93 739 70 72

E-mail: museudeterrassa@terrassa.cat

[Www.terrassa.cat/museu](http://www.terrassa.cat/museu)